

Perspectiefname –

Het stappen in de schoenen van daders

Master these

Auteur: Annette Kenter

Studentnummer: s1240250

Datum: 23-07-2013

Studie: Master Psychologie van
Conflict, Risico en Veiligheid

Begeleiders

Dr. S. (Sven) Zebel

Prof. Dr. E. (Ellen) Giebels

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Abstract	3
Introductie	4
Perspectiefname	6
Mogelijk Onderliggende Factoren Bij Perspectiefname	8
Weerzin	10
Ernst Van Een Delict.....	11
Overzicht Onderzoek en Verwachtingen.....	12
Methode.....	15
Participanten.....	15
Design en Procedure.....	15
Meetinstrumenten.....	17
Resultaten	20
Manipulatiecheck	20
Onderzoeksresultaten	22
Discussie & Conclusie.....	30
Implicaties	35
Referenties.....	38
Bijlage A: Wervingsmail.....	45
Bijlage B: Informed Consent Formulier.....	46
Bijlage C: Instructies Krantenartikel	47
Bijlage D: Krantenartikelen.....	48
Bijlage E: Vragenlijsten	50
Bijlage F: Demografische Variabelen	59
Bijlage G: Betrouwbaarheidsanalyses Schalen	60
Bijlage H: Correlatie Overzicht Van Alle Variabelen.....	63
Bijlage I: Resultaten An(c)ova's	65

Samenvatting

In dit onderzoek is gekeken in hoeverre men bereid en in staat is tot perspectiefname wat er gebeurd als men expliciet gevraagd wordt het perspectief te nemen van een dader van een delict. Verondersteld werd dat er mogelijk limieten zitten aan deze perspectiefname. Er werd gekeken naar de rol van de ernst van een delict en naar mogelijke onderliggende factoren die zouden kunnen verklaren waarom men moeite heeft met perspectiefname van een dader.

Er is gebruikt gemaakt van een 2 (Ernst van het delict: hoog versus laag) x 2 (Gegeven instructie: perspectiefname versus objectief blijven) design. Verwacht werd dat wanneer men de instructie tot perspectiefname ontvangt, dat dit bij lage ernst tot meer bereidheid en het in staat zijn om perspectief te nemen zal leiden, dan wanneer men de objectief instructie ontvangt. Bij hoge ernst werd verwacht dat de instructie tot perspectiefname juist tot minder bereidheid en meer moeite met perspectief te nemen zal leiden, dan de instructie tot objectief blijven. Het verschil tussen hoge en lage ernst wordt dus met name verwacht in de perspectiefname conditie.

Participanten (N = 88) kregen een casus voorgelegd en vulden vervolgens een vragenlijst in. Uit de resultaten blijkt, in overeenstemming met de verwachting, dat deelnemers die gevraagd werden perspectief te nemen bij hoge ernst meer moeite lijken te hebben en minder bereid te zijn perspectief te nemen, dan bij lage ernst. Ook ervaren zij bij hoge ernst meer distress en boosheid, en lijken zij strenger te straffen, dan bij lage ernst. Deelnemers die gevraagd werden objectief te blijven, gaven onverwacht bij hoge ernst aan in grote mate moeite te hebben om objectief te blijven. Tevens ervaren zij bij hoge ernst in hoge mate distress en boosheid. Het lijkt alsof hoge ernst altijd iets met de deelnemers deed, ongeacht de conditie waarin zij zich bevonden. Deze resultaten worden in de discussie verder besproken. Tot slot worden eventuele implicaties voor theorie en praktijk gegeven en ideeën voor vervolgonderzoek aangedragen.

Abstract

The present study examines the effects of explicit instructions to take the perspective of a criminal offender on participants' willingness and ability to take this perspective. Assumed was, that perhaps there are shortcomings to this perspective taking. Specific attention was paid to the role of crime seriousness and possible underlying factors that may explain why people have a hard time taking the perspective of a perpetrator.

A 2 (Crime seriousness: High versus low) x 2 (Given instruction: taking perspective versus remaining objective) between subjects design was used. The expectation was that when crime seriousness was low, participants who were instructed to take perspective would be more willing and able to do so, than participants who were instructed to remain objective. On the contrary, when crime seriousness was high, the instruction to take perspective was expected to lead to less willingness and more difficulty to take perspective, than the instruction to remain objective. The difference between high and low crime seriousness would appear mainly in the perspective taking condition.

Participants (N = 88) were given a case and subsequently filled in a questionnaire. Results indicate that, as expected, participants who were asked to take perspective had more difficulty and were less willing to take perspective when crime seriousness was high, than when crime seriousness was low. Also they experienced more distress and anger, and seemed to punish more severely, when crime seriousness was high, than when it was low. Participants who were asked to remain objective, unexpectedly, experienced to a large degree difficulty in attempting to remain objective when crime seriousness was high. They experienced distress and anger to a large degree when crime seriousness was high as well. It appears that irrespective of the condition participants were in, high crime seriousness always does something to participants. These results will be discussed to a further degree in the discussion section. Lastly, possible theoretical and practical implications are given and suggestions for sequential research are presented.

Introductie

De afgelopen jaren werd Nederland geschokt door de berichtgeving over de daden van kinderopvang medewerker Robert M. en zwemleraar Benno L. Deze twee mannen maakten misbruik van hun positie en de kinderen onder hun zorg en toezicht. Ouders dachten dat hun kinderen in veilige handen waren, het tegendeel bleek waar. Robert M. heeft toegegeven 87 kinderen in de leeftijd van 19 dagen tot 2,5 jaar te hebben misbruikt (NRC next, 17 maart 2011; Volkskrant, 19 maart 2012). Volgens het Openbaar Ministerie vergreep hij zich aan zulke jonge kinderen “omdat die nog niet kunnen praten” (NRC next, 17 maart 2011). Op de door justitie getoonde beelden vertelde Robert M. geanimeerd, lacherig en soms zelfs trots over het door hem gepleegde misbruik (Nu.nl, 30 maart 2012). Hij zei tijdens een verhoor, ergens te hopen dat de collectie kinderporno die hij maakte, op internet belandt: “Voor de gemeenschap. Dan kunnen ze er nog meer plezier aan beleven. Ik zal het nooit meer kunnen” (Volkskrant, 30 maart 2012). Zijn zelfgemaakte foto's en video's noemt hij een kunstwerk, waarvan hij hoopt dat het bewaard blijft: “Voor mijn lotgenoten, mijn vrienden *out there*” (BNR, 30 maart 2012).

Het lijkt er op dat in de media berichtgeving voornamelijk de kille kant van een verdachte getoond wordt: veelal valt er te horen en te lezen hoe monsterlijk en / of pervers ze zijn. Met uitzondering van grote schokkende zaken, zoals die van Robert M. en Benno L., worden de beweegredenen van een dader vaak niet weergegeven. Het lijkt als of men deze vaak niet wil weten. In dit onderzoek zal gekeken worden naar wat er gebeurt als men expliciet gevraagd wordt het perspectief van een dader van een ernstig delict in te nemen. De hoofdvraag die in dit onderzoek centraal staat, luidt dan ook: “*In hoeverre kan en wil men het perspectief van een dader van een misdrijf in nemen en wat zijn de gevolgen hiervan?*”

Dat het van belang is om hier naar te kijken blijkt uit het feit dat bij onderzoek naar perspectiefname vooral aandacht wordt besteed aan perspectiefname op het gebied van groepen, minderheden en slachtoffers. Hoewel het theoretische belang van perspectiefname al jaren erkend wordt (Davis et al., 2004), is er echter verbazingwekkend weinig onderzoek gedaan naar perspectiefname in het licht van criminaliteit. Voor zover bekend, is er nog geen onderzoek gedaan

naar de gevolgen van perspectiefname van daders, waarbij gekeken is naar consequenties en mogelijke limieten van deze perspectiefname. Onderzoek hiernaar is niet alleen van belang voor uitbreiding van de kennis op dit gebied. Kennis over het perspectief nemen van daders is ook waardevol voor rechercheurs, politie agenten en andere mensen werkzaam in vergelijkbare werkvelden. Het kunnen innemen van het perspectief van een dader, zou kunnen bijdragen aan het inzicht krijgen in het gedrag van deze daders. Daarnaast is denkbaar dat sommige mensen die veel te maken krijgen met daders juist zo bedreven zijn in het zich verplaatsen in deze daders, dat het hun beoordeling beïnvloedt. Dit zou er toe kunnen leiden dat zij niet langer objectief zijn en wellicht veel sympathie ervaren. Inzicht in wat perspectiefname met iemand doet, kan dan gebruikt worden om inzicht in het eigen gedrag te verkrijgen en op die manier minder subjectief te worden.

Daarnaast is het ook relevant met het oog op de re-integratie van daders. Zo is enkele weken geleden de voor kindermisbruik veroordeelde zwemleraar Benno L. vrijgelaten. Bij gebrek aan een geschikte woning, is hij ondergebracht in een resocialisatiewoning bij tbs-kliniek De Rooyse Wissel in Venray (Volkskrant, 7 juni 2013). Vele daders proberen net als Benno L., nadat zij hun straf uitgezeten hebben en eventuele psychische behandeling hebben ondergaan, terug te keren in de samenleving. Als men er dan achter komt wat deze persoon in het verleden gedaan heeft, bestaat er dan nog steeds een sterke weerzin tegenover deze persoon? Is het voelen van empathie of sympathie dan nog steeds moeilijk? Hoe walgelijk en weerzinwekkend men de verlangens van bijvoorbeeld een pedofiel of een dader van een soortgelijk zedenmisdrijf ook vindt, waarschijnlijk is het beter om ze te onderkennen dan ze angstvallig als monsterlijk en onmenselijk weg te zetten. Hoe groter het stigma, hoe meer een dader zijn gedachten of driften zal proberen te onderdrukken. In het algemeen heeft men veel moeite met het onderdrukken van gedachten of driften en heeft het een paradoxaal effect als zelf controle strategie: Als men moeite steekt in het actief onderdrukken van bepaalde gedachten, dan raken deze meer op de voorgrond en neemt het vóórkomen toe. Dit kan een obsessie of preoccupatie versterken (Wegner, Schneider & Carter, 1987; Salkovskis & Campbell, 1994). Daarnaast lijkt het zo te zijn dat hoe langer men driften onderdrukt, hoe groter de kans dat uiteindelijk toegegeven zal worden aan de driften (Kaiser, 2007, p.89). In een samenleving waarin een dader geen paria is, zal hij sneller psychische hulp zoeken en een behandeling krijgen die hem 'normaal' doet functioneren.

In dit onderzoek zal er worden onderzocht in hoeverre men bereid en / of in staat is het perspectief van een dader te nemen. Verondersteld wordt dat er mogelijk limieten zitten aan deze perspectiefname. Er wordt gekeken naar de rol van de ernst van een delict bij het kunnen of willen perspectief nemen van een dader. Ook wordt gekeken naar mogelijke onderliggende factoren die verklaren waarom men moeite heeft met perspectiefname van een dader. Verder wordt gekeken naar de bereidheid en mate van perspectiefname van een dader. Tot slot wordt gekeken naar de voorgestelde strafmaat en de evaluatie van de dader waarvan het perspectief gevraagd is te nemen.

Perspectiefname

Perspectiefname is de actieve inbeelding van psychologische ervaringen van anderen (Decety & Jackson, 2006; Epley & Caruso, 2004). Het is een actieve poging om te begrijpen wat iemand - ingebeeld of echt bestaand - ervaart vanuit het gezichtspunt van de ander, en niet als buitenstaande observator (Epley & Caruso, 2004; Gray, 2002, p.675). Het kan automatisch gebeuren (spontaan het perspectief van een ander nemen) of opzettelijk (actief proberen 'om in iemands hoofd te kijken'). Perspectiefname is een multidimensionaal begrip; er wordt consistent gevonden dat bij perspectiefname twee processen geactiveerd worden om tot een correcte verbeelding van andermans emoties, intenties en percepties te komen. Deze processen beïnvloeden elkaar, ze zijn niet onafhankelijk (Preston & de Waal, 2002; Hodges, Clark & Myers, 2010).

Het eerste proces is een cognitief proces, waarbij men de staat van een ander afleidt aan de hand van beredenering. Bij het perspectief nemen biedt de perspectief nemer causale attributies voor het gedrag van de target die lijken op de attributies voor het eigen gedrag. Deze attributies zijn relatief meer situationeel en minder dispositioneel van aard (Hodges et al., 2010; Regan & Totten, 1975; Vescio, Sechrist & Paolucci, 2003). Perspectiefname activeert zelfkennis en een grotere toegankelijkheid hiervan leidt ertoe dat deze gebruikt wordt bij het karakteriseren van anderen (Davis et al., 1996). Symbolisch is er, tot op zekere hoogte, sprake van het samensmelten van de target en het zelf (Davis et al., 1996; Davis et al., 2004; Decety & Jackson, 2004; Hodges et al., 2010). Het zorgt er voor dat men anderen meer ziet en behandelt als zichzelf: Men gebruikt zichzelf en eigen attitudes, ervaring en kennis om een ander te begrijpen en schrijft deze kenmerken of eigenschappen toe aan een

target. Dit wordt ook wel ‘merging of the self’ genoemd (Davis et al., 1996; Epley & Caruso, 2004; Hodges et al., 2010). Hoewel er een link tussen het zelf en de ander gelegd wordt, gebeurt dit zonder het zelf en de ander te verwarren (Decety & Hodges, 2006).

Het tweede proces is een affectief proces. Tijdens perspectiefname kan empathie opgeroepen worden voor de persoon wiens perspectief genomen wordt (e.g. Hodges, Clark & Myers, 2010). Empathie geeft mensen de mogelijkheid om zichzelf automatisch te relateren aan de emotionele staat van de ander (de Waal, 2008). Empathie zou men kunnen omschrijven als de capaciteit om de emoties die een ander persoon ervaart, op te merken en te voelen (Decety & Jackson, 2006; Gray, 2002, p.465). Iemand vragen het perspectief in te nemen van een persoon wordt ook wel empathie-inductie genoemd (Batson, Fultz & Schoenrade, 1987). Empathie en sympathie worden nog wel eens verward met elkaar. Empathie is gerelateerd aan sympathie maar is conceptueel gezien verschillend. Empathie is iets waar moeite gedaan voor moet worden (Decety & Meyer, 2008; Haegerich & Bottoms, 2000). Sympathie behelst meer passieve responsen. Gezegd kan worden: Empathie is voelen *als*, sympathie is voelen *voor* (Hein & Singer, 2008). Met ‘voelen als’ wordt bedoeld dat men probeert zich daadwerkelijk te verplaatsen in de positie van degene waarvan het perspectief genomen wordt, om zich te voelen als de ander. Men kan echter subjectieve ervaringen van een ander niet letterlijk waarnemen. In plaats daarvan moet men vertrouwen op de verbeelding en kennis van het zelf en anderen in het algemeen, om af te leiden wat er kan omgaan in het hoofd van een ander (Decety & Hodges, 2006). Bij ‘voelen voor’ probeert men zich niet actief in te voelen in de emoties van een ander, de emotionele staat is niet gelijk aan die van de ander, maar voelt men zelf emoties voor diegene, zoals in dit geval sympathie.

Uit vele onderzoeken is gebleken dat deze twee processen bij het perspectief nemen van een ander persoon meerdere positieve gevolgen kennen. Zo vertoont men na perspectiefname in algemene zin meer acceptabel, bewonderenswaardig en pro-sociaal gedrag (Hodges et al., 2010). Ook kan het leiden tot sympathie (Batson, 1991), het vertonen van (meer) hulpgedrag (Batson et al., 1987; Batson et al., 1991; Batson et al., 1997; Davis, 1994), het verbeteren van (intergroup) attitudes (e.g. Batson, et al., 1997; Batson & Ahmad, 2009) en het verminderen van stereotypering en vooroordelen (Batson et al., 1997; Galinsky, Ku & Wang, 2005). Het in staat zijn perspectief te kunnen nemen kan ook leiden tot

een verlaging van interpersoonlijke agressie (Richardson, Hammock, Smith, Gardner & Signo, 1994), hogere accuraatheid van perceptie van anderen (Hodges, 2005) en hogere tevredenheid met relaties (Franzoi, Davis & Young, 1985).

Naast positieve effecten, kent perspectiefname ook negatieve uitkomsten. Perspectiefname is een vorm van empathie en empathie kan een pijnlijke zaak zijn die mensen proberen te reguleren of uit de weg gaan (Hodges & Biswar-Diener, 2007; Hodges & Klein, 2001). Perspectiefname kan mogelijk niet enkel tot empathie voor een ander leiden, maar ook tot moeilijkheden / verdriet voor het zelf, zoals negatieve arousal, gevoelens van verdriet, verontrusting, boosheid en leed (Batson et al., 1987; Davis et al., 1999). Daarnaast kan perspectiefname van een target van een gestigmatiseerde groep problemen opleveren voor degene die perspectief neemt (Batson et al., 1997). Het kan zijn dat diegene zich gaat gedragen in manieren die congruent zijn met stereotypen van de target (Galinsky, Wang & Ku, 2008). Ook kan perspectiefname er toe leiden dat men minder schuldgevoelens over wangedrag van de eigen groep ervaart (Zebel, Doosje & Spears, 2009).

Mogelijk Onderliggende Factoren Bij Perspectiefname

Aan de hand van het onderzoek van Batson et al. (1997) valt te concluderen dat perspectiefname zelfs bij ernstige delicten mogelijk is. In dit onderzoek ontwikkelden degenen die perspectief namen van een veroordeelde moordenaar meer empathie dan degene die geen perspectief namen. Hierbij moet opgemerkt worden dat men in eerste instantie (i.e. direct na het perspectief nemen) niet meer empathie voelde. Echter, wanneer zij een aantal weken later benaderd werden, bleek, dat zij wel meer empathie ontwikkeld hadden richting de dader. Het voelen van empathie is dus niet altijd een onmiddellijk of acuut proces. Hoewel uit dit onderzoek bleek dat degenen die het perspectief namen van een moordenaar, meer empathie voelden dan degene die geen perspectief namen, was deze empathie veel minder dan typisch gerapporteerd in onderzoeken waarbij deelnemers het perspectief nemen van een 'normaal' persoon.

Een aantal onderzoekers veronderstellen dat er mogelijk limieten zijn aan het perspectief nemen van daders. Vescio et al., (2003) veronderstellen dat het niet altijd eenvoudig of mogelijk is om onszelf in de positie van iemand te plaatsen die gedrag heeft vertoond dat wij zelf niet zouden kunnen,

zoals iemand die onvergeeflijke, ondenkbare misdaden heeft begaan. Haegerich en Bottoms (2000) vermoeden dat het zeer moeilijk zal zijn mensen het perspectief van daders van bepaald soorten misdaden te laten in nemen, zoals een misbruiker. Batson et al., (1997) menen dat er beperkingen bestaan voor wat betreft de groepen waarover de attitudes van mensen veranderd kunnen worden. Empathie oproepen door perspectiefname voor zedendelinquenten bijvoorbeeld zal moeilijk, zo niet onmogelijk, zijn.

Aan de hand van verschillende onderzoeken zijn er mogelijke onderliggende factoren te onderscheiden, die een rol zouden kunnen spelen bij de psychologische limieten aan het nemen van het perspectief van daders. Twee mogelijke factoren zijn *angst voor goedkeuring* en *angst voor het ontstaan van sympathie*. Zo stellen Vescio et al. (2003) dat men gelooft dat “begrijpen” betekent dat het gedrag impliciet wordt goedgekeurd. Ook vreest men dat er mogelijk sympathie ontstaat, terwijl dit sociaal gezien niet ‘hoort’ of maatschappelijk geaccepteerd is. Volgens Miller, Gordon en Buddy (1999) heerst er een gevoel van morele schande bij de gedachte aan het serieus overwegen van ‘de kant van de dader’. Zij menen dat er een natuurlijke tendens bestaat om sympathie te voelen voor slachtoffers en empathie te voelen voor hun onverdiend lijden.

Een andere factor zou kunnen zijn dat perspectiefname kan leiden tot *aantasting van het ‘Just world belief’* van een persoon. Een ‘just world’ is een wereld waarin acties en situaties voorspelbare en passende consequenties hebben (Lerner, 1980). Als men empathie voelt voor iemand die een trauma heeft ondergaan, zoals een verkrachting, of voor een lid van een gestigmatiseerde groep, wordt hun geloof dat de wereld rechtvaardig is, bedreigd (Batson et al., 1997; Hodges & Klein 2001). Om dit geloof in stand te kunnen houden, maakt men veelal gebruik van één van de volgende strategieën: ontkenning, terugtrekken of re-interpretatie (Lerner, 1980). Men zou kunnen kiezen voor terugtrekken en afzien van perspectiefname. Bij re-interpretatie van de situatie wordt gekeken naar de uitkomsten, oorzaak en het karakter van het slachtoffer. Het zogeheten ‘blaming the victim’ zou dan kunnen optreden: Als een onschuldig slachtoffer lijdt, wordt dit lijden als meer terecht of verdiend beschouwd (Lerner & Montada, 1998; van den Bos & Maas, 2009). Er wordt met meer minachting naar het slachtoffer gekeken en deze wordt als schuldiger waargenomen aan het eigen lijden (Furnham, 2003; Lerner & Miller, 1978).

Een vierde factor zou *vermijding van de eigen kwetsbaarheid* kunnen zijn: Perspectiefname van een dader kan de eigen kwetsbaarheid naar voren laat komen. Perspectiefname kan er voor zorgen dat men er aan herinnerd wordt dat zichzelf niet zo verschillend zijn van anderen, zoals de dader in dit geval. Het is mogelijk dat men zich kwetsbaar gaat voelen als potentiële dader die vergelijkbare dingen zou kunnen doen. Het voelen van empathie voor een lid van een gestigmatiseerde groep kan dan persoonlijk bedreigend zijn (Batson et al., 1997). Degene die perspectief neemt zal om die reden defensief reageren en zich psychologisch distantiëren van het lid. Als een defensieve reactie optreedt, zullen empathie attitudes niet verbeteren, maar zelfs verslechteren, en dan kan het zelfs zo zijn dat er weerzin optreedt.

Tot slot kan perspectiefname van individuen met verminkingen, verwondingen of ander gestigmatiseerde condities, *weezin* veroorzaken (Hodges & Biswas-Diener, 2007; Hodges & Klein, 2001). Zulke weerzin wordt gewoonlijk niet gezien als deel van een empathische respons, maar deel van de psychologische kosten van empathie, welke de onderdrukking van zulk weerzin kunnen zijn (Hodges & Klein, 2001). Er is gebleken dat weerzin zelfs kan leiden tot dehumanisatie - de behandeling van individuen als minder dan mens (Sherman & Haidt, 2011). Vooral dit aspect, weerzin, kan mogelijk een belangrijke rol spelen. Verondersteld wordt, dat weerzin mogelijk opgewekt wordt bij het perspectief nemen van daders van bepaalde delicten, en dat dit een belangrijke reden is waarom het perspectief nemen niet lukt of er zelfs van perspectiefname wordt afgezien.

Weezin

Weezin is een affectief mechanisme dat volgt uit het voorkomen van negatieve sociale waarden, provocerende verbijstering, morele overtredingen, en verlangen naar sociale afstand (Kelly, 2011; Sherman & Haidt, 2011). Weezin is één van de basis emoties, samen met blijheid, angst, boosheid en verdriet (Haidt, McCauley & Rozin, 1994; Kelly, 2011). Er zijn drie soorten weerzin die cross-cultureel gevonden worden: dier- of natuur weerzin, interpersoonlijke weerzin en morele weerzin. Dier- of natuur weerzin omvat slechte hygiëne, rottend eten, ongepaste seks, bloederigheid of overtreden van lichaamsgrenzen en de dood. Interpersoonlijke weerzin wordt opgewekt door contact met anderen, in het speciaal contact met vreemden, andere individuen of groepen waarvan men een

afkeer heeft. Morele weerzin wordt opgewekt door sommige soorten van specifieke bovenmatige morele overtredingen (Kelly, 2011; Rozin, Haidt & McCauley, 2009). Dit zijn sociale overtredingen of overtredingen van algemeen geldende normen en waarden, en omvatten gedragingen als disrespect, liegen, diefstal, moord en verkrachting. Morele weerzin motiveert vermijding van sociale relaties met norm overtredende personen (Tybur, Lieberman & Griskevicius, 2009). Het verschilt per cultuur wat men weerzinwekkend vindt (Kelly, 2011; Rozin et al., 2009) en er zijn er grote individuele verschillen in weerzin sensitiviteit (Haidt et al., 1994; Klucken et al., 2012). Vrouwen zijn over het algemeen enigszins gevoeliger voor weerzin dan mannen (Rozin et al., 2009).

Weerzin wordt ook vergezeld door fysiologische elementen. In tegenstelling tot angst en boosheid, waarbij de hartslag toe neemt, zorgt weerzin ervoor dat de hartslag afneemt (Hamm, Schupp & Weike, 2003; Kelly, 2011). Er kan ook een kleine flits van misselijkheid of braakneiging optreden, of het gevoel dat er iets mis is met de maag (Frijda, 2005). Dit komt doordat de aversie die geproduceerd wordt met weerzin gebruik maakt van veel van dezelfde fysiologische elementen die het spijsverteringssysteem vormen (Kelly, 2011). Een verandering in huidgeleiding is ook waargenomen. Huidgeleiding responsen zijn het meest uitgesproken bij ervaring van angst en weerzin (Hamm et al., 2003), echter is bij ervaring van weerzin de grootste toename in huidgeleiding te meten (Britton, Taylor, Berridge, Mikels & Iberzon, 2006).

Wat naast het ervaren van weerzin mogelijk ook een belangrijke rol speelt bij moeilijkheden met perspectiefname is de ernst van een delict. Denkbaar is dat geldt, hoe ernstiger een delict, hoe meer moeite men heeft met het nemen van het perspectief van de dader van dit delict. Dit omdat het delict de bovengenoemde morele weerzin tegen over de dader kan veroorzaken. Zoals gezegd activeert morele weerzin vermijding van sociale relaties met norm overtredende personen, een gevolg zou dan kunnen zijn dat men moeite heeft met perspectiefname of dat het zelfs onmogelijk wordt.

Ernst Van Een Delict

Meningen over de serieuheid van misdrijven worden al bestudeert sinds de jaren 60 (Stylianou, 2003). Bij het bepalen van de ernst van een delict lijken de dimensies morele verwerpelijkheid en de omvang van de schade van het delict een belangrijke rol te spelen (Alter, Kernochan & Darley, 2007;

Casey & O'Connell, 1999; Rosenmerkel, 2001; Warr, 1989). De morele verwerpelijkheid is een normatieve evaluatie van de daad, de omvang van de schade is een meer feitelijke beoordeling van de consequenties voor het slachtoffer. Het blijkt dat bij het beoordelen van de ernst van misdaden gebruik wordt gemaakt van de meest overheersende dimensie (Warr, 1989). Zo worden over het algemeen misdaden tegen personen zoals overval, moord of seksuele aanranding, zowel zeer omvangrijk in schade als moreel verwerpelijk beschouwd, maar is de laatste van groter belang bij het bepalen van de ernst. De omvang van de schade is ook belangrijk, maar in mindere mate. Men wordt bij het beoordelen van een dader namelijk meer beïnvloedt door wat te categoriseren valt als de morele verwerpelijkheid; de wreedheid van de moorden, of het slachtoffer een kind was, het gebrek aan berouw bij de dader en toekomstige gevaarlijkheid (Alter et al., 2007; Warr, 1989). Naast morele verwerpelijkheid en de omvang van de schade zijn de motieven, intentie en het doel van de dader ook van belang bij het beoordelen van ernst. Sekse en relatie tussen de overtreder en het slachtoffer zijn versterkende factoren die bijdragen aan de evaluatie van de ernst van een delict (Blum-West, 1985). Verder is bekend dat als dimensies niet inbegrepen zijn in scenario's, mensen zelf details invullen (Wolfgang, Figlio, Tracy & Singer, 1985). Het blijkt dat wanneer een scenario gegeven wordt waarin een man zijn vrouw neer steekt als ernstiger beoordeeld wordt dan een scenario waarin een vrouw haar man neer steekt. Wanneer in een scenario zowel de sekse van de overtreder als de sekse van het slachtoffer niet gegeven wordt, dan is de beoordeling van ernst meer gelijk aan het scenario waarin de man zijn vrouw neer steekt. Als sekse niet genoemd wordt, nemen mensen aan dat het slachtoffer en de overtreder van het mannelijke geslacht zijn. Relationele afstand speelt ook een rol bij het beoordelen van ernst. Het is onbekend of men aanneemt dat de mensen in sekse-onspecifieke scenario's vreemden of bekenden van elkaar zijn. Bekend is wel, dat de relatie tussen het slachtoffer en de overtreder bijdraagt aan de beoordeling van ernst, zelfs als deze niet expliciet in het scenario weergegeven wordt.

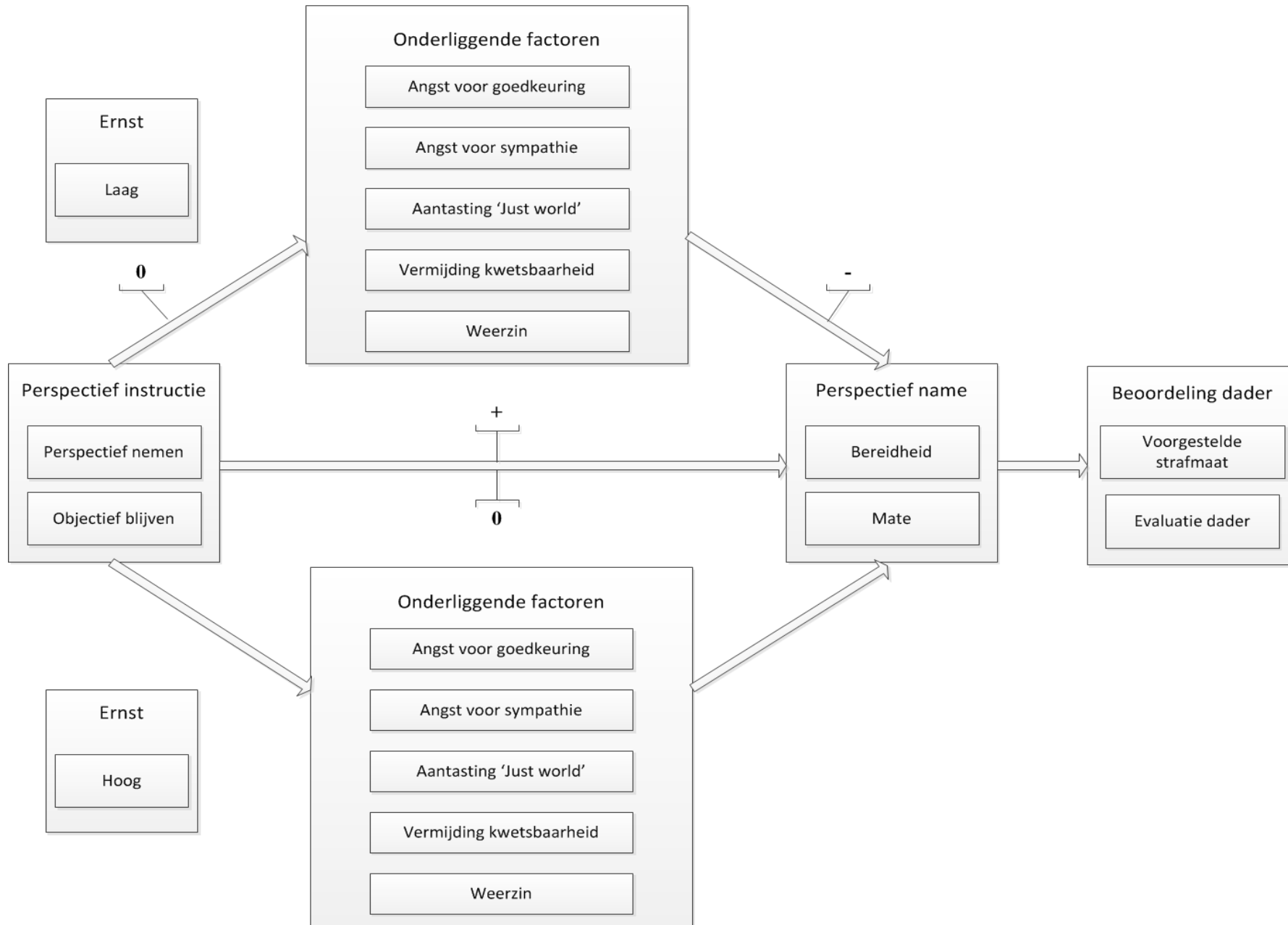
Overzicht Onderzoek en Verwachtingen

In dit onderzoek zal gekeken worden in hoeverre men bereid is het perspectief van een dader te nemen. Verondersteld wordt dat er mogelijk limieten zitten aan deze perspectiefname. Wanneer

gevraagd wordt het perspectief te nemen van een dader, speelt de ernst van het delict mogelijk een belangrijke rol. Om die reden zullen er twee condities zijn die variëren in ernst: een conditie waarbij de ernst van het delict hoog is (moreel verwerpelijk en schadelijk) en een conditie waarbij de ernst van het delict laag is. Tevens zijn er twee perspectiefname condities: een conditie waarin gevraagd wordt het perspectief van de dader te nemen en een conditie waarin gevraagd wordt objectief te blijven. Nadat gevraagd is perspectief te nemen dan wel objectief te blijven, worden de bereidheid en mate van perspectiefname gemeten. Vervolgens wordt er gekeken welke strafmaat voorgelegd wordt en hoe de dader geëvalueerd wordt. Verwacht wordt dat wanneer men de instructie tot perspectiefname ontvangt, dat dit bij lage ernst tot meer bereidheid en het in staat zijn om perspectief te nemen zal leiden, dan wanneer men de objectief instructie ontvangt. Dit wordt niet verwacht in de hoge ernst conditie. Hier wordt verwacht dat de instructie tot perspectiefname juist tot minder bereidheid en meer moeite met perspectief te nemen zal leiden, dan de instructie tot objectief blijven. Het verschil tussen hoge en lage ernst wordt dus met name verwacht in de perspectiefname conditie.

Met andere woorden: verwacht wordt dat men bij een misdrijf met hoge ernst meer moeite zal hebben met en minder bereid zal zijn perspectief te nemen dan bij een misdrijf met lage ernst (i.e. interactie-effect tussen ernst en perspectiefname instructie op mate en bereidheid tot perspectief nemen). Angst voor begrip en sympathie, aantasting van het 'just world' belief, vermijding kwetsbaarheid en morele weerzin zijn mogelijke factoren die verklaren waarom de perspectief instructie tot meer moeite / minder bereidheid leidt bij misdrijven met een hoge ernst. Naarmate men meer moeite heeft en minder bereid is het perspectief te nemen van een dader, zal dat leiden tot een negatievere evaluatie van de dader en een hoger strafvoorstel. Dit wordt met name verwacht in de hoge ernst conditie, wanneer men gevraagd wordt perspectief te nemen. Voor een schematisch overzicht, zie figuur 1.

Figuur 1. Overzicht onderzoek.

Methode

Participanten

Aan dit onderzoek namen 88 mensen deel, waaronder 61 vrouwen en 27 mannen. De leeftijd van de deelnemers varieerde van 18 tot 65 jaar ($M = 23,85$, $SD = 10,23$) en het huidige opleidingsniveau van VBO/VMBO/LBO tot WO. Van de deelnemers hebben 59 mensen een Nederlandse nationaliteit, 28 een Duitse en 1 een Hongaarse ^[1].

De deelnemers zijn geworven door middel van een uitnodiging via een email (zie ook bijlage A), persoonlijke aanspraak of het SONA systeem van de Universiteit Twente. In het laatste geval ontvingen deelnemers een proefpersoon punt voor hun deelname. In alle gevallen was het meewerken aan het onderzoek geheel op vrijwillige basis.

Design en Procedure

Het design van dit onderzoek is een 2 (Ernst van het delict: hoog versus laag) x 2 (Gegeven instructie: perspectiefname versus objectief blijven) design. De deelnemers werden willekeurig verdeeld over de vier mogelijke condities. Om na te gaan of er een verschil bestaat in de verdeling van de verschillende demografische variabelen over de vier condities werd een Anova uitgevoerd. Na analyse bleek, dat de deelnemers qua demografische achtergronden gelijk waren verdeeld over de condities. Tevens bleek dat de deelnemers, naar eigen zeggen, serieus deel hebben genomen aan het onderzoek. Zie ook bijlage F.

In dit onderzoek werd gebruikt gemaakt van een online vragenlijst op SurveyMonkey. Bij aanvang van het onderzoek werd de deelnemers gevraagd een informed consent formulier te tekenen (zie ook bijlage B). Op deze manier werden de deelnemers op de hoogte gebracht van het onderzoek en konden ze, na instemming, beginnen met de vragenlijsten. Voordat de deelnemers startten met het invullen van de vragen, werd hen duidelijke instructies gegeven hoe zij de hartslag meter om moesten doen en hoe zij deze konden bedienen.

¹ In dit onderzoek is Nationaliteit ook meegenomen als covariaat in de analyses, omdat een gedeelte van de deelnemers van niet Nederlandse afkomst is. Er bleek echter geen sprake van noemenswaardige effecten, dus is er voor gekozen dit verder niet in het onderzoeksverslag te vermelden.

De deelnemers werden willekeurig toegewezen aan een van de twee perspectiefname condities. Een deel van de deelnemers werd geïnstrueerd om perspectief te nemen; gevraagd werd om zich de situatie van de target, vanuit de targets' positie, in te beelden (instructie tot perspectiefname conditie): "Wanneer u deze beschrijving leest, is het de bedoeling dat u zich zelf verplaatst in de situatie van de dader. Probeer u het perspectief van deze dader te nemen. Wat voelde deze tijdens het plegen van het misdrijf? Wat dacht deze tijdens het plegen van het misdrijf?". De andere helft kreeg de instructie om zo objectief mogelijk te blijven (instructie tot objectief blijven conditie): "Wanneer u deze beschrijving leest, is het de bedoeling dat u een objectief perspectief in neemt over hetgeen dat beschreven wordt. Probeer om u niet mee te laten slepen in de situatie van de dader; blijf zo neutraal en afstandelijk als mogelijk". Zie ook bijlage C. Voordat deelnemers de dader beoordeelden, werd gevraagd twee gevoelens en twee gedachtes van de target tijdens de daad, te beschrijven. Dit om perspectiefname te bevorderen.

Tevens werden, door willekeurige toewijzing, de deelnemers toegewezen aan een van de twee ernst condities. Een deel van de deelnemers kreeg een casus voorgelegd waarbij de ernst van het misdrijf gepleegd door de dader zeer hoog is (hoge ernst conditie). In deze conditie is het misdrijf gepleegd door de dader zeer moreel verwerpelijk en de schade groot in omvang. De andere helft van de deelnemers kreeg een casus voorgelegd waarbij de ernst van het misdrijf van de dader milder in ernst is (lage ernst conditie). In deze conditie is het misdrijf gepleegd door de dader weinig moreel verwerpelijk en de schade relatief klein in omvang. De gegeven casus is een fictief krantenartikel (zie bijlage D). Dit om te zeker te zijn dat de deelnemers niet bekend waren met het misdrijf en dus nog geen mening of oordeel geveld hadden. De vormgeving van het artikel is conform de vormgeving van artikelen in kranten en op nieuwssites. Het slachtoffer en de dader zijn voorzien van ambigue namen; namen die zowel voor een man als vrouw passend zijn. Dit om de invloed van het geslacht zo gering mogelijk te houden.

Nadat de deelnemers naar de demografische kenmerken sekse, leeftijd, opleidingsniveau, politieke voorkeur, geloofsovertuiging en nationaliteit gevraagd werd, is hen gevraagd een strafmaat te geven voor de dader uit het krantenartikel. Vervolgens werd er gevraagd naar de bereidheid en mate van perspectiefname. Daarna werd gevraagd naar mogelijk remmende onderliggende factoren. Tot slot

werd gevraagd de dader en de door de dader gepleegde daad te evalueren. Verder werden perspectiefname in het algemeen, attitudes tegenover criminaliteit, just world belief, eventuele eerdere ervaring met criminaliteit en sociale wenselijkheid gemeten.

De totale duur van het maken van de vragenlijst was afhankelijk van de deelnemer en varieerde sterk per deelnemer. De gemiddelde duur wordt geschat op 35 minuten. Nadien werd alle deelnemers uitleg gegeven over de onechtheid van het beoordeelde delict en het doel van het onderzoek (debriefing).

Meetinstrumenten

De in dit onderzoek gebruikte vragenlijst bestond uit verschillende stellingen waarop de deelnemers antwoord moesten geven. Alle stellingen werden beantwoord door middel van een 7-punts Likertschaal, die varieerde van 'Helemaal niet' (0) tot 'Heel erg' (6). Het meetniveau was ordinaal. Voor elke schaal werd een factoranalyse (extractie methode: principal axis factoring; Eigenvalues > 1, rotatie methode: direct Oblimin) uitgevoerd. Voor een volledig overzicht van de schalen en de betrouwbaarheid van deze schalen, zie ook bijlage E en bijlage F.

Ernst. Om vast te kunnen stellen of de manipulatie van ernst succesvol was, werden er negen vragen gesteld over hoe ernstig de deelnemers de daad beoordelen. De factoranalyse wees twee factoren uit (68,85% van de variantie verklaard). 'Omvang schade' (Factor 1) bestaat uit vier items (vb. 'Ik vind dat de daad grote consequenties heeft'; alle ladingen > 0.75; $\alpha = 0.95$). 'Morele verwerpelijkheid' bestaat eveneens uit vier items (vb. 'Ik vind dat het slachtoffer onjuist is behandeld door de dader'; alle ladingen > 0.57; $\alpha = 0.77$). Eén item ('Ik vind wat de dader gedaan heeft verkeerd'; $M = 6.24$, $SD = 0.97$) laadde niet duidelijk op een van beide factoren. Deze werd om die reden apart geanalyseerd.

Perspectiefname dader. Na het lezen van het krantenartikel werden de deelnemers in de perspectiefname conditie gevraagd om twee gedachten en twee gevoelens te noteren, die de dader tijdens het misdrijf volgens hen ervaren heeft. Dit om perspectiefname te bekrachtigen. Deze gegevens werden enkel gebruikt voor interpretatie. Daarnaast werd een schaal met 19 items afgenomen, die door deelnemers uit elke conditie werd ingevuld. Deze hadden betrekking op de wil en de eventuele moeite

die deelnemers hadden om zich in te leven in de dader. Een exploratieve analyse wees uit dat deze schaal uit vier factoren bestaat (76,13% van de variantie verklaard). De voorgestelde factoren uit de factoranalyse zijn: 'Perspectiefname dader' (zeven items; vb. 'In hoeverre heeft u geprobeerd zich voor te stellen wat de dader dacht tijdens het misdrijf'; alle ladingen > 0.51 ; $\alpha = 0.94$), 'Objectief blijven' (vier items; vb. 'In hoeverre heeft u geprobeerd objectief te blijven'; alle ladingen > 0.80 ; $\alpha = 0.94$) en 'Weerstand / moeite perspectiefname' (vier items; vb. 'In hoeverre voelde u een weerstand om u zelf in te leven in de dader'; alle ladingen > 0.58 ; $\alpha = 0.82$). De volgende vier items laadden niet duidelijk op een van de factoren en deze werden apart mee genomen in de analyses; 'In hoeverre wilde u uzelf niet verplaatsen in de situatie van de dader' [niet willen verplaatsen dader], 'In hoeverre was het voor u mogelijk om uzelf in de situatie van de dader te verplaatsen' [mogelijkheid verplaatsen situatie dader], 'In hoeverre was het voor u mogelijk objectief te blijven' [mogelijkheid objectief blijven] en 'In hoeverre heeft u moeite gehad objectief te blijven' [moeite objectief blijven].

Onderliggende factoren. Om te onderzoeken of bepaalde onderliggende remmende factoren een rol spelen bij het al dan niet willen en kunnen perspectief nemen, werden de deelnemers 12 items voorgelegd. Factoranalyse wees drie factoren uit, in plaats van de veronderstelde vier (75,84% van de variantie verklaard). 'Weerstand' (Factor 1) bestond uit zes items (vb. 'Ik wilde mij niet inleven in de dader omdat ik geen enkele sympathie wil krijgen voor de dader.'; alle ladingen > 0.58 ; $\alpha = 0.90$). 'Vermijding kwetsbaarheid' (Factor 2) bestond uit drie items (vb. 'Ik wilde mij niet inleven in de dader omdat ik bang was dat ik er achter zou komen dat ik zelf ook zo'n misdrijf zou kunnen plegen'; alle ladingen > 0.82 ; $\alpha = 0.89$). 'Voorkomen' (Factor 3) bestond uit twee items (vb. 'Ik wilde mij niet inleven in de dader omdat ik wilde voorkomen dat ik de daad zou goedpraten door het perspectief van de dader te nemen.'; alle ladingen > 0.86 ; $r(88) = 0.78$). Eén item ('Ik bang was dat, wanneer ik mij in de dader zou inleven, ik sympathie voor de dader zou krijgen' [angst sympathie]) laadde niet duidelijk op een van de factoren en werd daarom los geanalyseerd.

Beoordeling dader. Door middel van de beoordeling van de dader werd gekeken naar hoe deelnemers op het desbetreffende moment over de dader dachten. Deze schaal bestond uit zes woordparen (vb. 'Wat is uw mening over de dader?' 'Kil' (=0), 'Warm' (=6)), waarbij 0 een bepaalde mening voorstelde en 6 het tegenovergestelde hiervan. Elk woordpaar bestond uit een positief en

negatief woord. Het gemiddelde van alle woordparen werd bij elkaar genomen en dit leverde een beoordeling van de dader op. Factoranalyse wees één factor uit, zoals verondersteld (63.40% van de variantie verklaard). Deze factor leverde een betrouwbare schaal op (alle ladingen > 0.63; $\alpha = 0.89$).

Gevoelens dader. De deelnemers werd gevraagd hun gevoelens over de dader en de gepleegde daad weer te geven. Dit deden zij door 17 items hier over te beantwoorden. Factoranalyse wees drie factoren uit (67,54% van de variantie verklaard). Nadat er gekeken was naar de items, bleken er toch meerdere factoren te bestaan. Deze leverden allemaal een betrouwbare schaal op, hier is dan ook voor gekozen. ‘Distress’ (Factor 1) bestond uit vier items: ‘mij ellendig’, ‘mij van streek’, ‘bedroefd’ en ‘angst’ (alle ladingen > 0.67; $\alpha = 0.77$). ‘Boosheid’ (Factor 2) bestond uit vijf items: ‘woede’, ‘irritatie’, ‘verontwaardiging’, ‘boosheid’ en ‘verbazing’ (alle ladingen > 0.68; $\alpha = 0.81$). ‘Afkeer’ (Factor 3) bestond uit vijf items: ‘afkeer’, ‘walging’, ‘weezin’, ‘afschuw’ en ‘ergernis’ (alle ladingen > 0.80; $\alpha = 0.91$). ‘Empathie’ (Factor 4) bestond uit vier items: ‘begrip’, ‘medeleven’, ‘sympathie’ en ‘mededogen’ (alle ladingen > 0.73; $\alpha = 0.84$).

Strafmaten. Bij de strafmaten konden de deelnemers over verschillende straffen aangeven in hoeverre ze deze zouden willen opleggen en in hoeverre zij deze geschikt achten. Bij de onvoorwaardelijke en voorwaardelijke gevangenisstraf konden zij aangegeven hoeveel jaren/maanden/dagen zij de dader wilden opleggen. Uiteindelijk is dit ten behoeve van de analyses omgezet naar een totaal aantal dagen.

Weezin. Weezin werd gemeten door middel van de hartslag. De afkeer die hierboven bij gevoelens dader genoemd wordt en met zelfrapportage gemeten wordt, wordt hier in feite fysiologisch gemeten. Er was sprake van twee hartslag metingen die met elkaar vergeleken werden. Tijdens de eerste meting werd de deelnemers naar enkele demografische variabelen gevraagd en vulden zij enkele ‘algemene’ vragenlijsten in. Dit diende als de baseline. Tijdens de tweede meting werd de casus gegeven en vulden de deelnemers vragenlijsten in met betrekking tot de dader en de door deze gepleegde daad.

Just World. De opvattingen van de deelnemers over een rechtvaardige wereld werd gemeten door middel van 11 items van de Just World Scale van Rubin en Peplau (1975). De factoranalyse wees vier factoren uit, in plaats van één, zoals verondersteld (61,22% van de variantie verklaard). Tevens was de

betrouwbaarheid van de schaal zwak ($\alpha = 0.62$). Om deze reden is er besloten om deze schaal verder niet mee te nemen in dit onderzoek.

Resultaten

Tenzij anders vermeld, zijn de analyses uitgevoerd met behulp van (co)variantie analyses (ANCOVA's). Als onafhankelijke factoren werden telkens ernst (hoog [1] versus laag [2]) en perspectiefname (perspectiefname [1] versus objectief [2]) opgenomen. In bijlage H is een correlatie tabel opgenomen, welke de beschrijvende resultaten weergeeft. Leeftijd, sekse en geloofwaardigheid van het krantenartikel zijn telkens meegenomen als covariaten. Uit exploratieve analyses bleek er voor deze drie variabelen sprake van effecten op een aantal afhankelijke variabelen en om die reden zijn deze ter controle meegenomen als covariaat in alle analyses ^[2].

Manipulatiecheck

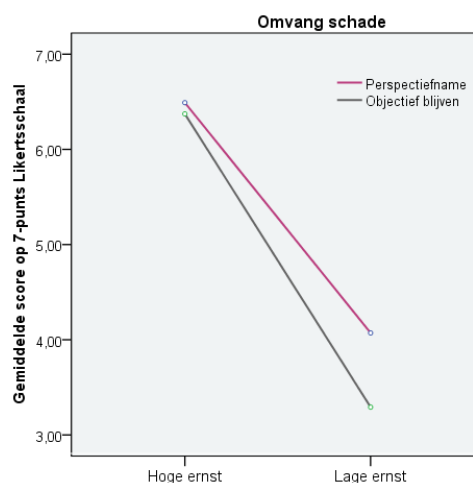
Geloofwaardigheid krantenartikel. Aan het einde van het onderzoek is deelnemers gevraagd in hoeverre zij het gegeven krantenartikel geloofwaardig vonden. Om dit te onderzoeken is er gebruik gemaakt van een Ancova. Er blijkt sprake van een hoofdeffect van ernst, $F(1,82) = 16.94$; $p < .001$). Deelnemers in de hoge ernst conditie vonden het krantenartikel geloofwaardiger ($M = 6.25$, $SD = 1.00$) dan deelnemers in de lage ernst conditie ($M = 5.25$, $SD = 1.30$). Tevens is er sprake van een marginaal significant hoofdeffect van perspectiefname, $F(1,82) = 3.69$; $p = .06$). Deelnemers die gevraagd werd het perspectief van de dader uit het gegeven krantenartikel te nemen, beoordelen het krantenartikel als geloofwaardiger ($M = 5.98$, $SD = 1.19$) dan deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven ($M = 5.52$, $SD = 1.28$) ^[3]. Verder werden er geen significante effecten gevonden, F 's < 1.19 , $p > .28$. Gezien de hoge gemiddelden overall mag er geconcludeerd worden dat men het krantenartikel in het algemeen geloofwaardig vond.

² Vanwege het gevonden effect van perspectiefname, is de geloofwaardigheid van het krantenartikel mee genomen in de exploratieve analyses. Er bleek enkele keer een effect op een aantal afhankelijke variabelen. In verdere correlatie analyses verzwakte dit effect. Het covariaat zit nog steeds in de analyses, maar verder wordt er geen aandacht aan besteed in deze sectie.

³ Ook hier geldt; deze covariaten zitten nog wel in de analyses, maar worden niet uitgebreid besproken in deze sectie, vanwege ruimte-overwegingen.

Ernst. Om na te gaan of de 2 x 2 manipulatie van ernst gelukt is, werden variantie analyses uitgevoerd op de drie ernst indicatoren; omvang schade, morele verwerpelijkheid en het losse item ik vind wat de dader gedaan heeft verkeerd. Zie ook bijlage G. Er is sprake van een hoofdeffect van ernst op alle ernst maten: omvang schade: $F(1,81) = 204.37$; $p < .001$, morele verwerpelijkheid: $F(1,81) = 19.56$; $p < .001$ en ik vind wat de dader gedaan heeft verkeerd: $F(1,81) = 6.72$; $p = .01$. In de hoge ernst conditie beoordelen de deelnemers de omvang van de door de dader aangerichte schade en de morele verwerpelijkheid als groter ($M = 6.45$, $SD = 0.57$ en $M = 5.88$, $SD = 1.00$) en vinden zij wat de dader gedaan heeft in hogere mate verkeerd ($M = 6.57$, $SD = 0.87$), dan deelnemers in de lage ernst conditie (respectievelijk: $M = 3.66$, $SD = 1.06$; $M = 3.66$, $SD = 1.06$ en $M = 5.91$, $SD = 0.96$). In de hoge ernst conditie beoordelen de deelnemers de omvang van de door de dader aangerichte dan deelnemers in de lage ernst conditie (respectievelijk: $M = 3.66$, $SD = 1.06$; $M = 3.66$, $SD = 1.06$ en $M = 5.91$, $SD = 0.96$).

Op de variabele omvang schade traden onverwachte effecten op. Er blijkt sprake van een hoofdeffect van perspectiefname: $F(1,81) = 6.30$; $p = .01$. Deelnemers die gevraagd werd perspectief te nemen beoordelen de omvang van de schade als groter ($M = 5.29$, $SD = 1.44$), dan deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven ($M = 4.82$, $SD = 1.80$). Tevens is er sprake van een marginaal significant interactie-effect van ernst en perspectiefname op omvang schade: $F(1,81) = 3.54$; $p = .06$.

Figuur 2. Interactie-effect van Perspectiefname en Ernst op Omvang schade.

Deelnemers in de lage ernst conditie die gevraagd werd het perspectief van de dader te nemen, beoordeelden de omvang van de schade als groter ($M = 4.06$), dan deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven ($M = 3.26$), $F(1,81) = 10.68$, $p = .002$. In de hoge ernst conditie vinden deelnemers de omvang van de schade even groot, de gegeven instructie had geen effect, $F(1,81) = 0.31$, $p = .58$. Het verschil tussen hoge en lage ernst is kleiner in de perspectiefname conditie (respectievelijk: $M = 6.52$ en $M = 4.06$, $F(1,81) = 102.61$, $p < .001$), dan in de objectief conditie (respectievelijk: $M = 6.39$ en $M = 3.26$, $F(1,81) = 164.80$, $p < .001$). Verder waren er op de andere variabelen geen significante effecten van de onafhankelijke variabelen of de covariaten, F^2 's < 1.90 , $p > .17$.

Op basis van bovenstaande mag geconcludeerd worden dat de manipulatie van ernst geslaagd is. Het ernstige artikel werd door de deelnemers ook daadwerkelijk als ernstiger beoordeeld dan het minder ernstige artikel. Het hoofdeffect van ernst lijkt ook veel sterker dan het interactie-effect.

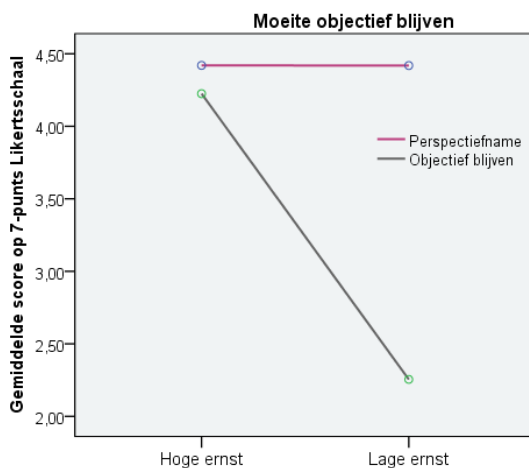
Onderzoeksresultaten

De bereidheid om perspectief te nemen. Er is sprake van een hoofdeffect van ernst op de perspectiefname maten: Perspectiefname dader: $F(1,81) = 5.12$; $p = .03$, mogelijkheid verplaatsen situatie dader: $F(1,81) = 12.13$; $p = .001$, objectief blijven: $F(1,81) = 9.42$; $p = .003$, moeite objectief blijven: $F(1,81) = 7.36$; $p = .008$, weerstand / drempel perspectiefname: $F(1,82) = 25.44$; $p < .001$ en niet willen verplaatsen dader: $F(1,81) = 13.82$; $p < .001$. Zie ook bijlage H. Deelnemers in de hoge ernst conditie lijken minder bereid het perspectief van de dader te nemen ($M = 4.12$, $SD = 1.67$), een grotere weerstand te voelen om perspectief te nemen ($M = 4.20$, $SD = 1.43$), zich in hogere mate niet te willen ($M = 3.82$, $SD = 1.77$) en kunnen verplaatsen in de situatie van de dader ($M = 3.80$, $SD = 1.85$), dan de deelnemers in de lage ernst conditie (respectievelijk: $M = 4.59$, $SD = 1.48$; $M = 2.82$, $SD = 1.10$; $M = 2.82$, $SD = 1.54$ en $M = 4.91$, $SD = 1.24$). Daarnaast lijken de deelnemers in de hoge ernst conditie minder bereid objectief te blijven ($M = 4.54$, $SD = 1.51$) en lijken zij hier meer moeite mee te hebben ($M = 4.27$, $SD = 1.65$) dan de deelnemers in de lage ernst conditie (respectievelijk: $M = 5.32$, $SD = 1.22$ en $M = 3.39$, $SD = 1.73$).

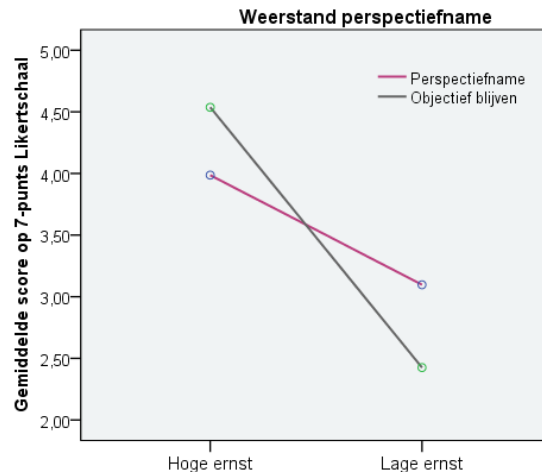
Tevens is er sprake van een hoofdeffect van perspectiefname op de perspectiefname maten: perspectiefname dader: $F(1,81) = 51.26$; $p < .001$, mogelijkheid verplaatsen situatie dader: $F(1,81) =$

3.18; $p = .08$, objectief blijven: $F(1,81) = 5.47$; $p = .02$, moeite objectief blijven: $F(1,81) = 12.19$; $p = .001$ en niet willen verplaatsen dader: $F(1,81) = 5.15$; $p = .03$. Deelnemers in de perspectiefname conditie lijken meer perspectief te nemen ($M = 5.35$, $SD = 1.00$), zich beter te kunnen verplaatsen in de situatie van de dader ($M = 4.68$, $SD = 1.64$), zijn minder bereid objectief te blijven ($M = 4.67$, $SD = 1.38$) en lijken meer moeite te hebben om objectief te blijven ($M = 4.39$, $SD = 1.65$), dan deelnemers in de objectief conditie (respectievelijk: $M = 3.36$, $SD = 1.43$; $M = 4.02$, $SD = 1.64$; $M = 5.19$, $SD = 1.43$ en $M = 3.27$, $SD = 1.66$).

Er werd enkel een interactie-effect gevonden op de perspectiefname maten moeite objectief blijven, $F(1,81) = 8.78$; $p = .004$ en weerstand / drempel perspectiefname, $F(1,81) = 5.05$; $p = .03$.

Figuur 3. Interactie-effect van Perspectiefname en Ernst op Moeite objectief te blijven.

Figuur 4. Interactie-effect van Perspectiefname en Ernst op Weerstand perspectiefname.

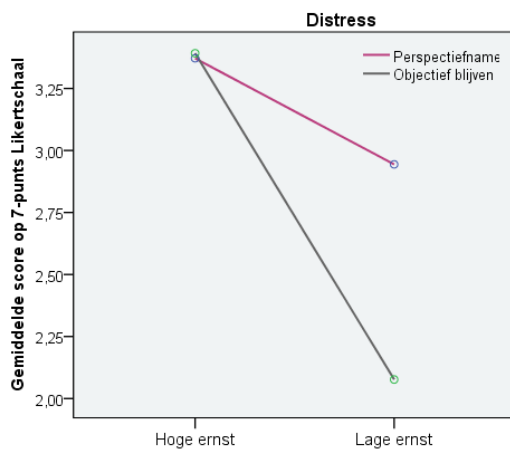
Door middel van simple main effects is er nader naar deze interactie-effecten gekeken. Voor moeite objectief blijven geldt dat, wanneer deelnemers de instructie kregen om objectief te blijven, er onverwacht een significant verschil op trad tussen de hoge ernst ($M = 4.18$) en lage ernst conditie ($M = 2.36$), $F(1,84) = 15.37$, $p < .001$). Deelnemers in de hoge ernst conditie geven tegen de verwachting in aan, dat zij relatief veel moeite hebben om objectief te blijven. Voor de deelnemers die gevraagd werd perspectief te nemen, had ernst geen effect, $F(1,84) = 0.01$, $p = .92$). Zowel in de hoge als lage ernst conditie hadden zij moeite met objectief blijven. Dit is in overeenstemming met wat verwacht mag worden nadat hen gevraagd is perspectief te nemen.

Voor weerstand / drempel perspectiefname geldt, dat het verschil tussen hoge en lage ernst groter is in de objectief conditie (respectievelijk: $M = 4.49$ en $M = 2.55$, $F(1,84) = 26.13$, $p < .001$), dan in de perspectiefname conditie (respectievelijk: $M = 3.91$ en $M = 3.10$, $F(1,84) = 4.50$, $p = .04$). Deelnemers in de objectief conditie geven bij hoge ernst onverwacht aan een relatief grote weerstand tegen perspectief name te ervaren. Deelnemers in de perspectiefname conditie geven zoals verwacht aan bij hoge ernst meer weerstand tot perspectiefname te ervaren dan bij lage ernst. Op andere variabelen waren er geen verdere significante effecten, $F's < 2.15$, $p > .15$.

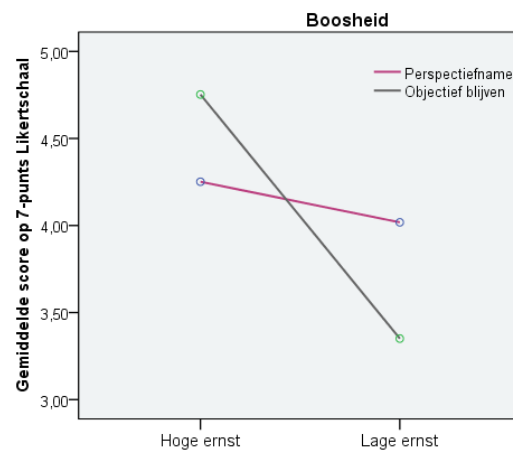
Evaluatie dader. Voor de beoordeling van de dader is er enkel sprake van een hoofdeffect van ernst, $F(1,81) = 22.69$; $p < .001$. De deelnemers in de hoge ernst conditie lijken de dader negatiever te beoordelen ($M = 2.64$, $SD = 0.88$) dan de deelnemers in de lage ernst conditie ($M = 3.69$, $SD = 0.90$). Verder zijn er geen andere significante effecten gevonden, $F's < 0.92$, $p > .34$.

Wat betreft de gevoelens van de deelnemers over de dader is sprake van een hoofdeffect van ernst op alle maten: distress: $F(1,81) = 10.46$; $p = .003$; boosheid: $F(1,81) = 6.19$; $p = .02$; afkeer: $F(1,81) = 15.99$; $p < .001$ en empathie: $F(1,81) = 3.02$; $p = .09$. Deelnemers in de hoge ernst conditie lijken meer distress ($M = 3.38$, $SD = 1.12$) en meer boosheid te ervaren ($M = 4.52$, $SD = 1.41$) dan deelnemers in de lage ernst conditie (respectievelijk: $M = 2.52$, $SD = 1.24$ en $M = 3.67$, $SD = 1.40$). Eveneens lijken zij meer afkeer ($M = 4.52$, $SD = 1.27$) en minder empathie te ervaren (respectievelijk: $M = 3.25$, $SD = 1.51$ en $M = 2.46$, $SD = 1.03$), dan deelnemers in de lage ernst conditie ($M = 3.25$, $SD = 1.51$).

Er werden enkel marginaal significante interactie-effecten gevonden voor distress: $F(1,81) = 3.25$; $p = .08$ en voor boosheid: $F(1,81) = 3.78$; $p = .06$.

Figuur 5. Interactie-effect van Perspectiefname en Ernst op Distress.

Figuur 6. Interactie-effect van Perspectiefname en Ernst op Boosheid.

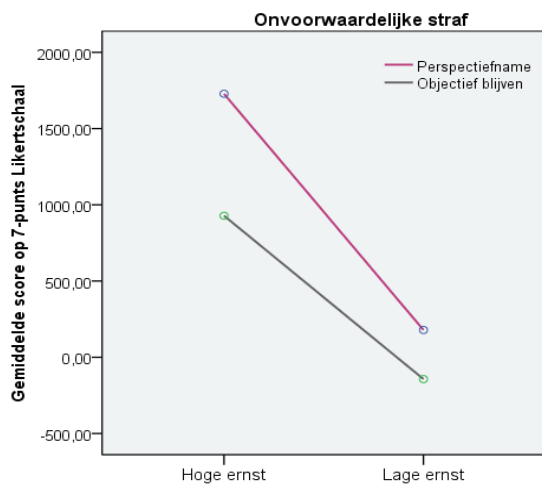
Door middel van simple main effects is er nader naar deze interactie-effecten gekeken. Voor distress geldt, dat voor deelnemers die gevraagd werd perspectief te nemen ernst geen effect had, $F(1,84) = 1.24$, $p = .27$. Zij blijken onverwacht ongeveer dezelfde hoeveelheid distress te ervaren bij hoge ernst ($M = 3.35$) en lage ernst ($M = 2.97$). Bij deelnemers die gevraagd werden objectief te blijven, leidde hoge ernst onverwacht tot een hogere score op distress ($M = 3.40$), dan lage ernst ($M = 2.07$), $F(1,84) = 14.62$, $p < .001$. Dit is opvallend: deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven rapporteerden bij hoge ernst ongeveer een even grote mate van distress als deelnemers die gevraagd werd perspectief te nemen (respectievelijk $M = 3.40$, $SD = 1.14$ en $M = 3.35$, $SD = 1.14$), $F(1,84) = 0.02$, $p = .90$.

Voor boosheid geldt, dat ook hier ernst geen effect had voor perspectiefname; in de perspectief name conditie is er onverwacht bijna geen verschil in ervaren boosheid tussen deelnemers in hoge ernst conditie en deelnemers in de lage ernst conditie (respectievelijk: $M = 4.26$, $SD = 1.42$ en $M = 4.04$, $SD = 1.35$), $F(1,84) = 0.30$, $p = .59$. Deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven, rapporteerden wederom onverwacht bij hoge ernst een hogere score op boosheid ($M = 4.77$), dan bij lage ernst ($M = 3.30$), $F(1,84) = 12.39$, $p = .001$. Wederom is het opvallend dat deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven bij hoge ernst ongeveer even veel boosheid rapporteren als deelnemers die gevraagd werd perspectief te nemen, $F(1,84) = 1.48$, $p = .23$. In de lage ernst conditie, leidde de instructie tot perspectiefname tot een marginaal significant hogere score op boosheid ($M = 4.04$), dan de instructie objectief te blijven ($M = 3.30$), $F(1,84) = 3.10$, $p = .08$. Dit is opvallend,

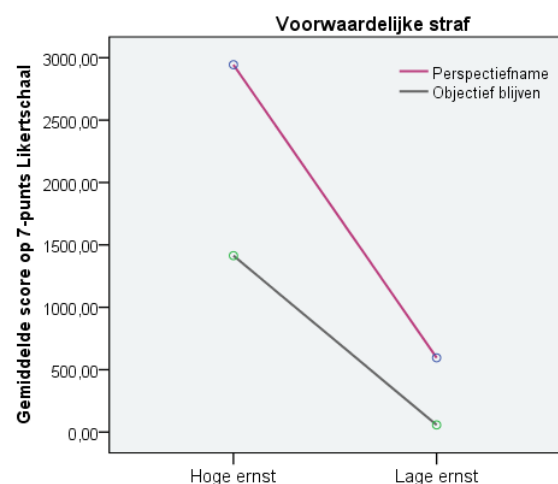
verwacht werd dat wanneer men bij lage ernst geïnstrueerd werd perspectief te nemen, men niet in zulke hoge mate gevoelens van boosheid zou ervaren. Op andere variabelen waren er geen verdere significante effecten, $F's < 2.85$, $p > .10$.

Strafvoorstel. Er is sprake van een hoofdeffect van ernst op de strafvoorstel maten: onvoorwaardelijke straf: $F(1,81) = 54.61$; $p < .001$, voorwaardelijke straf: $F(1,81) = 21.43$; $p < .007$, werkstraf: $F(1,81) = 13.03$; $p = .001$ en geldboete: $F(1,81) = 68.04$; $p = .006$. Deelnemers in de hoge ernst conditie lijken een hogere onvoorwaardelijke straf ($M = 897.61$, $SD = 1190.99$) en voorwaardelijke straf ($M = 1731.43$, $SD = 2637.49$) op te leggen, dan deelnemers in de lage ernst conditie (respectievelijk: $M = 448.64$, $SD = 696.18$ en $M = 774.11$, $SD = 914.71$). Eveneens lijken zij een hogere werkstraf ($M = 1378.02$, $SD = 3063.26$) en geldboete ($M = 72992.05$, $SD = 212049.10$) op te leggen, dan deelnemers in de lage ernst conditie (respectievelijk: $M = 139.43$, $SD = 119.59$ en $M = 1516.70$, $SD = 2563.05$). Tevens werd er een hoofdeffect van perspectiefname gevonden op onvoorwaardelijke straf: $F(1,81) = 11.58$; $p = .001$ en op voorwaardelijke straf: $F(1,81) = 7.73$; $p = .007$. Deelnemers in de perspectief name conditie lijken een hogere onvoorwaardelijke straf ($M = 1222.05$, $SD = 1160.20$) en een hogere voorwaardelijke straf op te leggen ($M = 2138.82$, $SD = 2520.98$), dan de deelnemers in de objectief conditie (respectievelijk: $M = 124.20$, $SD = 208.68$ en $M = 366.73$, $SD = 499.43$).

Hoewel er onverwacht geen enkel significant interactie-effect gevonden is, lijkt er wel sprake van een bepaald patroon voor de strafmaten onvoorwaardelijke straf: $F(1,81) = 2.17$; $p = .14$ en voorwaardelijke straf: $F(1,81) = 1.84$; $p = .18$. Zie ook figuur 7 en figuur 8.

Figuur 7. Interactie-effect van Perspectiefname en Ernst op onvoorwaardelijke straf

Figuur 8. Interactie-effect van Perspectiefname en Ernst op voorwaardelijke straf.

Deelnemers in de perspectiefname conditie lijken bij hoge ernst strenger te straffen dan bij lage ernst. Dit geldt ook voor de deelnemers in de objectief blijven conditie. Tevens lijkt het zo dat met name bij hoge ernst, mensen die gevraagd werd perspectief te nemen, strenger straffen dan deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven.

Door middel van simple main effects is er nader naar deze effecten gekeken. Voor onvoorwaardelijke straf geldt, dat het verschil tussen hoge en lage ernst groter is in de perspectiefname conditie (respectievelijk: $M = 1599.00$ en $M = 196.23$, $F(1,84) = 34.13$, $p < .001$), dan in de objectief conditie (respectievelijk: $M = 845.09$ en $M = 52.18$, $F(1,84) = 10.91$, $p = .001$). Deelnemers in de perspectiefname conditie geven bij hoge ernst, zoals verwacht, aan een zwaardere onvoorwaardelijke straf op te willen leggen, dan bij lage ernst. Deelnemers in de objectief conditie geven tevens aan bij hoge ernst een zwaardere onvoorwaardelijke straf op te willen leggen dan bij lage ernst. Deelnemers die gevraagd werd het perspectief van de dader te nemen, straffen zoals verwacht bij hoge ernst zwaarder, dan deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven, $F(1,84) = 9.86$, $p = .002$. Voor lage ernst had de instructie tot al dan niet perspectief nemen geen effect, deelnemers lijken hier ongeveer even streng te straffen, $F(1,84) = 0.36$, $p = .55$.

Voor voorwaardelijke straf geldt eveneens, dat het verschil tussen hoge en lage ernst groter is in de perspectiefname conditie (respectievelijk: $M = 2916.27$ en $M = 546.59$, $F(1,84) = 20.10$, $p < .001$),

dan in de objectief conditie (respectievelijk: $M = 1361.36$ en $M = 186.86$, $F(1,84) = 4.94$, $p = .03$). Deelnemers in de perspectiefname conditie geven bij hoge ernst, zoals verwacht, aan een zwaardere voorwaardelijke straf op te willen leggen, dan bij lage ernst. Deelnemers in de objectief conditie geven tevens aan bij hoge ernst een zwaardere voorwaardelijke straf op te willen leggen dan bij lage ernst. Tevens geldt, dat deelnemers die gevraagd werd het perspectief van de dader te nemen, in overeenstemming met de verwachting zwaarder straffen bij hoge ernst, dan deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven, $F(1,84) = 8.65$, $p = .004$. Voor lage ernst had de instructie tot al dan niet perspectief nemen geen effect, deelnemers lijken hier ongeveer even streng te straffen, $F(1,84) = 0.46$, $p = .50$. Op andere variabelen waren er geen verdere significante effecten, $F's < 2.57$, $p > .11$.

Emoties en straffen. Vanwege de onverwachte resultaten bij de emoties distress en boosheid en de straffen onvoorwaardelijke straf en voorwaardelijke straf, is er gekeken naar de correlaties tussen deze variabelen. Uit de correlatie tabel, blijkt dat er sprake is van een positieve correlatie tussen distress en boosheid, en onvoorwaardelijke en voorwaardelijke straf (Zie bijlage I). Als er naar de tabel 1 gekeken wordt, is te zien deze positieve correlaties gevonden worden in elke conditie. Verder valt op dat er in algemene zin al dan niet (marginaal) significante positieve correlaties gevonden worden tussen de emoties en de straffen, maar dat dit niet geldt voor de objectief blijven/hoge ernst conditie. Hoewel deze correlaties niet significant zijn, is het wel opvallend dat deze correlaties overwegend negatief zijn. Er lijkt geen verband te bestaan tussen de ervaren emoties en de opgelegde straffen voor mensen in de objectief blijven / hoge ernst conditie.

Tabel 1. *Correlaties emoties en straffen (N = 22)*

Variabelen		1	2	3	4
PN/HE	1 Distress	-			
	2 Boosheid	.42*	-		
	3 Onvoorwaardelijke straf	.50***	.31	-	
	4 Voorwaardelijke straf	.31	.13	.64***	-
PN/LE	1 Distress	-			
	2 Boosheid	.74***	-		
	3 Onvoorwaardelijke straf	.15	.41*	-	
	4 Voorwaardelijke straf	.12	.42*	.83***	-
OB/HE	1 Distress	-			
	2 Boosheid	.58***	-		
	3 Onvoorwaardelijke straf	-.11	-.11	-	
	4 Voorwaardelijke straf	-.13	.01	.70***	-
OB/LE	1 Distress	-			
	2 Boosheid	.64***	-		
	3 Onvoorwaardelijke straf	.43*	.26	-	
	4 Voorwaardelijke straf	.40*	.20	.87***	-

Noot. PN/HE = Perspectiefname/Hoge ernst; PN/LE = Perspectiefname/ Lage ernst; OB/HE = Objectief blijven/Hoge ernst; OB/LE = Objectief blijven/Lage ernst.

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Weerzin. Door middel van een Repeated Measurements Anova is gekeken naar het verschil tussen de twee hartslag metingen over de condities. In tegenstelling tot de verwachting lijkt de hartslag van de deelnemers tijdens de tweede meting gemiddeld ongeveer gelijk te zijn aan de eerste meting, ongeacht conditie. Zie ook tabel 2. Enkel in de perspectiefname / hoge ernst conditie lijkt de hartslag toe te nemen. Er blijken echter geen significante interactie-effecten op te treden tussen de herhaalde meting van hartslag en de onafhankelijke variabelen, alle F 's < 1.44 , $p > .24$.

Tabel 2. *Overzicht gemiddelde hartslagen.*

		Perspectiefname			Objectief blijven		
		M	SD	N	M	SD	N
Hoge ernst	Meting 1	75,00	12,53	19	77,53	12,07	17
	Meting 2	77,47	10,72	19	77,76	11,01	17
Lage ernst	Meting 1	82,35	11,90	17	79,53	11,88	19
	Meting 2	82,53	10,68	17	79,00	10,55	19

Mogelijk verklarende onderliggende factoren. Voor de mogelijk onderliggende factoren geldt eveneens dat er geen enkel interactie-effect gevonden werd ($F's < 0.41$, $p > .52$). Er werd enkel een hoofdeffect van ernst op de maat weerstand gevonden, $F(1,81) = 16.82$; $p < .001$. De deelnemers in de hoge ernst conditie lijken meer weerstand te ervaren ($M = 3.72$, $SD = 1.29$), dan de deelnemers in de lage ernst conditie ($M = 2.54$, $SD = 1.21$).

Discussie & Conclusie

Het is niet altijd eenvoudig of mogelijk om onszelf in de positie van iemand te plaatsen die gedrag heeft vertoond dat wij zelf niet zouden kunnen (Vescio et al., 2003), ook is het zeer moeilijk om mensen het perspectief van daders van bepaalde soorten misdaden te laten innemen (Haerich & Bottoms, 2000). Toch zijn er momenten denkbaar waarbij men hier wel toe 'gedwongen' wordt, zoals rechercheurs of hulpverleners die in het werkveld te maken krijgen met een dader van een delict. Het innemen van het perspectief van een dader, zou kunnen bijdragen aan het inzicht krijgen in het gedrag van deze dader. Een ander voorbeeld zijn rechters en burgers in de jurybanken, die in de rechtszaal gevraagd worden een oordeel over een dader te vellen. Om de dader een eerlijk proces te geven, zullen zij het delict ook vanuit het perspectief van de dader moeten zien.

In dit onderzoek werd gekeken naar wat er gebeurt als men expliciet gevraagd wordt het perspectief van een dader van een misdrijf in te nemen. Geprobeerd is antwoord te geven op de vraag wanneer men bereid en / of in staat is het perspectief van een dader te nemen. Verondersteld werd dat er mogelijk limieten zitten aan deze perspectief name. Verwacht werd dat men bij een misdrijf met hoge ernst meer moeite zou hebben met en minder bereid zou zijn perspectief te nemen, dan bij een misdrijf met lage ernst. Daarnaast werd verwacht dat angst voor begrip en sympathie, aantasting van het 'just world' belief, vermijding kwetsbaarheid en morele weerzin mogelijke factoren zouden zijn die verklaren waarom de perspectief instructie tot meer moeite/minder bereidheid zou leiden bij misdrijven met een hoge dan een lage ernst. Verwacht werd ook, dat er op een bepaald moment weerzin zou ontstaan, wat zou leiden tot het verlagen van de hartslag. Tot slot werd verwacht dat, naarmate men meer moeite heeft en minder bereid is het perspectief te nemen van een dader, dit zou leiden tot een negatievere evaluatie van de dader en een hoger strafvoorstel.

Samenvattend laat het onderzoek zien dat wanneer deelnemers gevraagd wordt het perspectief van een dader in te nemen, dat zij reageren zoals verwacht werd. Bij hoge ernst gaven zij aan meer moeite te hebben en minder bereid te zijn perspectief te nemen, dan bij lage ernst. Ook ervaren zij bij hoge ernst meer distress en boosheid, en lijken zij strenger te straffen, dan bij lage ernst. Onverwacht werd gevonden dat deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven, bij hoge ernst aangeven in grote mate moeite te hebben om objectief te blijven dan bij lage ernst. Eveneens ervaren zij bij hoge ernst in hoge mate distress en boosheid. Het lijkt alsof hoge ernst altijd iets met de deelnemers deed, ongeacht of zij geïnstrueerd waren perspectief te nemen of objectief te blijven. Voor de verwachtingen betreffende de mogelijk onderliggende verklarende factoren, weezin en de beoordeling van de dader kon geen steun gevonden worden.

Wat betreft de bereidheid tot perspectiefname werd enkel een interactie-effect gevonden voor ‘Weerstand / drempel perspectiefname’ en ‘Moeite objectief blijven’. Hierbij geldt dat voor de deelnemers die gevraagd werd perspectief te nemen, de gevonden resultaten in lijn zijn met wat verwacht werd. Zij geven aan bij hoge ernst meer weerstand tot perspectiefname te ervaren, dan bij lage ernst. Daarnaast geven zij aan moeite te hebben met objectief blijven, bij zowel de hoge als lage ernst. Dit is in overeenstemming met de instructie die zij kregen, zij moesten perspectief nemen, dus het is een logisch gevolg dat zij aangeven moeite te hebben objectief te blijven. Een opvallend onverwacht resultaat is, dat het lijkt alsof men moeite heeft zich aan de ‘blijf objectief’-instructie te houden in de hoge ernst conditie. Zij rapporteren bij hoge ernst zowel in hoge mate een weerstand tot perspectiefname als moeite met objectief blijven.

Wat betreft de gevoelens ten aanzien van de dader werd voor zowel distress als boosheid een interactie-effect gevonden. De resultaten van de deelnemers die gevraagd werd perspectief te nemen, zijn hier wederom in lijn met wat er verwacht werd. Voor zowel distress als boosheid geldt, dat men in overeenstemming met de verwachting bij hoge ernst hogere waarden van distress en boosheid ervaart, dan bij lage ernst. Dit omdat verondersteld werd dat hoge ernst leidt tot meer moeite met en een grotere weerstand tot perspectiefname. Maar wederom geldt hier, dat er sprake is van een opvallende uitkomst bij de deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven. Deze deelnemers gaven onverwacht

bij hoge ernst aan, een hoge mate van distress en boosheid te ervaren. Dat deze deelnemers aangeven meer distress en boosheid te ervaren, is echter wel in lijn met het feit dat zij moeite hebben objectief te blijven en een weerstand tot perspectiefname ervaren.

Een noemenswaardig effect is dat, in tegenstelling tot de perspectiefname literatuur, het perspectief nemen van daders tot meer boosheid leidt bij lage ernst en niet tot minder boosheid, zoals aan de hand van deze literatuur verwacht mag worden. Het toenemen van boosheid zou gezien kunnen worden als indicatie van minder sympathie en dus niet als meer sympathie, zoals eerder in perspectiefname onderzoek gevonden is.

Wat zeer opvallend is, is dat de mensen die gevraagd werd objectief te blijven en waarbij de ernst van het gegeven misdrijf hoog is, hoger scoren op boosheid en distress dan mensen die gevraagd werd het perspectief van de dader te nemen, maar dat deze laatste strenger lijken te straffen. Hoewel er geen sprake is van significante interactie-effecten, lijkt er toch wel sprake van een patroon. Deelnemers die gevraagd werden perspectief te nemen lijken bij hoge ernst strenger te straffen dan bij lage ernst. Dit geldt ook voor de deelnemers die gevraagd werden objectief te blijven. Tevens lijkt het zo dat met name bij hoge ernst, mensen die gevraagd werd perspectief te nemen, strenger straffen dan deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven. Als er naar de correlaties tussen de emoties en de straffen gekeken wordt, valt in algemene zin op dat er (marginaal) significante positieve correlaties gevonden worden tussen de emoties en de straffen, maar dat dit niet geldt voor de deelnemers die gevraagd werden objectief te blijven en waarbij de ernst hoog is. Hoewel deze correlaties niet significant zijn, is het wel opvallend dat deze correlaties overwegend negatief zijn.

Het opvallende onverwachte resultaat dat men moeite heeft zich aan objectief instructie te houden bij hoge ernst en aan geeft een weerstand tegen perspectiefname te ervaren, kan mogelijk verklaard worden door het feit dat mensen bij hoge ernst het misdrijf zo ernstig vinden, dat zij meer dan bij lage ernst, niet het perspectief van de dader willen nemen, maar ook niet objectief kunnen of willen blijven, omdat ze een oordeel over de dader willen vellen. Door mensen bij wie de ernst van het misdrijf hoog was, wordt ook minder empathie gerapporteerd. Ze lijken zich als het ware gedwongen te voelen een 'veroordelende houding' aan te nemen. Dit zou ook een verklaring kunnen bieden voor de bevinding

dat de mensen die gevraagd wordt objectief te blijven en waarbij het de ernst van het misdrijf hoog is, hoger scoren op boosheid en distress, dan mensen die gevraagd wordt het perspectief van de dader te nemen.

Een ander opvallend resultaat is, dat de mensen die het perspectief van de dader nemen strenger lijken te straffen dan mensen die gevraagd wordt objectief te blijven, met name bij hoge ernst. Hoewel de eerste groep minder distress en boosheid rapporteert, lijkt het er op dat men bij een misdrijf van hoge ernst hoe dan ook veel distress ervaart. Als deelnemers daarbij gevraagd wordt objectief te blijven, lijkt er een soort rebound effect op te treden. Het rebound effect is een paradoxaal gevolg van gedachten of emotie onderdrukking. Een strategie om ongewilde negatieve gedachten of emoties onder controle te houden, is het onderdrukken van deze gedachten of emoties. Ironisch genoeg blijkt echter, dat het onderdrukken van deze gedachten of emoties er voor zorgt dat het vaak leidt tot een toename van deze gedachten of emoties en deze komen op een bepaald moment tot uiting (Wegner, Schneider, Carter & White, 1987). Gebleken is dat emotioneel materiaal moeilijker te onderdrukken is dan neutrale informatie. Zo is het lastiger om persoonlijk emotioneel gerelateerde gedachten te onderdrukken, dan gedachten over alledaagse gebeurtenissen (Petrie et al., 1998). In de vragenlijst werd de deelnemers vrij aan het begin gevraagd naar het geven van een strafmaat, vervolgens werd naar de emoties gevraagd. Het is mogelijk dat deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven en die een krantenartikel van een misdrijf met hoge ernst voorgelegd kregen, bij de strafmaat min of meer ingevuld hebben wat zij dachten dat van hen verwacht werd, ondanks de boosheid en distress die zij ervaarden. Zij moesten immers objectief blijven en een neutraal standpunt innemen ten opzichte van de dader, dus (extra) streng straffen is dan ongepast. Vervolgens werd hen gevraagd naar hun emoties. Mogelijk werd het hier onmogelijk om hun daadwerkelijke reactie nog langer te onderdrukken, kwamen deze sterk op de voorgrond en rapporteerden zij om deze reden een hogere score op boosheid en distress, dan mensen die gevraagd werd perspectief te nemen. Dit is ook te zien wanneer men kijkt naar de correlaties tussen de emoties en straffen. Hoewel deze niet significant is, is het wel zo dat deze, overwegend negatief zijn bij de deelnemers die gevraagd werden objectief te blijven en waarbij de ernst hoog was.

Bovenstaande zou wellicht ook een reden kunnen zijn waarom er geen steun gevonden kon worden voor de verwachting dat mogelijk onderliggende factoren een rol zouden kunnen spelen bij het verklaren waarom de perspectief instructie tot meer moeite / minder bereidheid leidt bij misdrijven met een hoge ernst. Denkbaar is dat de deelnemers die gevraagd werd objectief te blijven bij de emoties en onderliggende verklarende factoren een onverwacht hoge score rapporteren, omdat hier de onderdrukte emoties of gedachten over de dader ineens op de voorgrond raken en saillant worden. Ten opzichte van de deelnemers die gevraagd werden perspectief te nemen en waarvan de resultaten in lijn zijn met wat verwacht werd, zijn deze scores zeer opvallend. Dit kan verklaren waarom er bij de onderliggende verklarende factoren geen effect wordt gevonden, maar zoals al eerder genoemd, ineens wel een onverwacht effect bij de straffen optreedt.

In dit onderzoek kon eveneens geen steun gevonden worden voor de verwachting dat er weerzin zou ontstaan en dat dit gepaard zou gaan met een afname van de hartslag. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat sommige deelnemers moeite hadden met het bedienen van de hartslagmeter. In de vrije ruimte aan het einde van de gebuikte vragenlijst waarin deelnemers eventuele opmerkingen konden plaatsen, werden enige opmerkingen geplaatst aangaande het bedienen van de hartslagmeter. Ondanks de uitgebreide instructie, vonden enkele deelnemers het lastig met de hartslagmeter om te gaan. Als gevolg hiervan miste enkele keren de eerste of tweede hartslagmeting. Dit maakte dat het totaal aantal hartslagmetingen per conditie vrij laag was. Ook gaven een aantal deelnemers bij binnenkomst aan, zenuwachtig te zijn. De hartslag werd vrij aan het begin van de vragenlijst al gemeten, de zenuwen zouden misschien invloed op de hartslag gehad kunnen hebben, waardoor de resultaten vertekend zijn. Het verplaatsen van de hartslag meting naar een later tijdstip in de vragenlijst, zou dit eventueel kunnen voorkomen. Daarnaast zou een hartslag horloge dat op afstand bediend kan worden, een goede optie zijn. Dan kan de proefleider zelf de meter bedienen en hebben de deelnemers hier verder niets mee te maken. Zij kunnen dan op hun gemak de vragenlijst doorwerken, zonder zich druk te hoeven maken om de hartslagmeter.

Implicaties

Wat al eerder in de inleiding werd aangehaald, is dat bij onderzoek naar perspectief name vooral aandacht wordt besteed aan perspectief name op het gebied van groepen, minderheden en slachtoffers. Hoewel het theoretische belang van perspectief name al jaren erkend wordt (Davis et al., 2004), is er weinig onderzoek gedaan naar perspectief name in het licht van criminaliteit. Voor zover bekend, is er nog geen onderzoek gedaan naar de gevolgen van perspectief name van daders, waarbij gekeken is naar consequenties en mogelijke limieten van deze perspectief name. Dit onderzoek heeft daarin een eerste poging gedaan en aan de hand hiervan blijkt, dat onderzoek hiernaar interessante inzichten kan opleveren. Zo heeft eerder onderzoek niet gekeken of de perspectiefname manipulatie (die in vele andere onderzoeken gebruikt is) ook werkt bij daders. Dit blijkt een lastig punt. In feite laten de interactie-effecten op de perspectiefname maten moeite objectief blijven en weerstand/drempel perspectiefname zien, dat het deelnemers veel minder goed lukt om objectief te blijven bij hoge ernst, dan bij lage ernst. In eerder onderzoek heeft de instructie tot objectief blijven (bij misdrijven) geen problemen opgeleverd. In dit onderzoek lijkt men hier wel problemen mee te hebben. Het lijkt alsof een misdrijf met hoge ernst altijd wat met mensen doet, ongeacht de instructie die hen gegeven wordt. Men lijkt al snel een veroordelende / afstraffende houding aan te nemen.

Omdat dit onderzoek een eerste stap is in het verkennen van perspectiefname in het licht van criminaliteit en (ernstige) misdrijven, is het nog te vroeg om een solide conclusie te kunnen trekken over wat de bevindingen eventueel zouden kunnen betekenen voor theorie en praktijk. En om deze resultaten te generaliseren naar de gehele populatie. Hoge ernst lijkt altijd iets met mensen te doen en de gegeven instructie tot het al dan niet nemen van het perspectief van de dader, lijkt hierbij een invloed te hebben op hoe zij zichzelf vervolgens voelen, hoe zij tegen de dader aankijken en welke straf zij hem zouden voorschrijven.

Kennis hiervan is van belang op meerdere gebieden. Zoals bij de re-integratie van daders. Volgens Reclassering Nederland is het steeds moeilijker om een woonplaats te vinden voor pedoseksuelen, zeker als deze veel media-aandacht hebben gehad, zoals in het geval van Benno L.. (Trouw, 19 juni 2013). Wanneer een dader zijn of haar straf heeft uitgezeten en terug keert in de maatschappij worden

zij vaak (alsnog) gelabeld als crimineel. Hetgeen geen positieve invloed heeft op hun integratie. Dit onderzoek biedt inzicht in wat er gebeurt met die labeling onder burgers als hen gevraagd wordt perspectief te nemen.

Tevens, zoals eerder al genoemd, krijgen mensen in het dagelijks leven in meerdere werkvelden te maken met misdrijven van hoge ernst en de daders die deze misdrijven gepleegd hebben, zoals rechercheurs, rechters of burgers in de jurybanken. Het is van belang te weten wat het al dan niet nemen van het perspectief van de dader met hen doet. Dit onderzoek geeft enigszins een indicatie van het feit dat perspectiefname van daders van een ernstig delict voornamelijk negatieve gevolgen kent. Dit is echter nog wel een zeer voorzichtige conclusie.

Het is dan ook waardevol om hier in vervolgonderzoek nader naar te kijken. Een ander punt dat ook zeker een nadere kijk verdient, zijn de bijzondere onverwachte bevindingen die in dit onderzoek naar boven kwamen. Een aantal onverwachte gevonden effecten in dit onderzoek zijn nu nog lastig met zekerheid te verklaren, zoals waarom men bij hoge ernst en het krijgen van een 'blijf objectief'-instructie zoveel moeite heeft objectief te blijven en / of waarom er bij het geven van de straffen opvallende effecten optreden. Men zou bijvoorbeeld nader naar de mogelijkheid van het optreden van een rebound effect kunnen kijken. Een ander idee is om eventueel vervolgonderzoek grootschaliger op te zetten, om gebruik te maken van een grotere steekproef. Hoewel het aantal deelnemers per conditie in dit onderzoek in principe voldoende is, is het wel een vrij klein aantal. Een ander idee voor vervolgonderzoek zou kunnen zijn om dit onderzoek te herhalen, maar met als toevoeging dat men de deelnemers na enige tijd nogmaals vraagt de vragenlijst in te vullen. Dit in navolging van het onderzoek van Batson et al. (1997), waarin men na perspectiefname in eerste instantie geen empathie voelde voor een veroordeeld moordenaar, maar een aantal weken later wel meer empathie hadden ontwikkeld. Aan de hand van zijn onderzoek is het denkbaar dat de in dit onderzoek ervaren emoties op een later tijdstip anders kunnen zijn. Wellicht geldt dit ook voor de andere variabelen waar in dit onderzoek naar gekeken is. Tot slot is het wellicht een idee om deelnemers een ander soort casus voor te leggen. In dit onderzoek werd deelnemers één casus voorgelegd, waarbij sprake was van een verkeersmisdrijf met wisselende afloop, afhankelijk van de ernst conditie waarin de deelnemers zich

bevonden. In principe was de in dit onderzoek gegeven casus nog vrij 'mild' in ernst. Mogelijk reageert men anders als de casus een misdrijf van zeer hoge ernst bevat, zoals moord of seksueel misbruik. Interessant is het om te kijken hoe men dan reageert op de instructie tot perspectiefname en welke gevolgen dit heeft. Ook reageert men wellicht anders als de casus een misdrijf van een andere orde bevat, zoals mishandeling, zinloos- of huiselijk geweld. Uit onderzoek van Wolfgang et al. (1985) blijkt dat dat sekse en relatie een versterkende rol kunnen spelen bij het bepalen van ernst van een delict. Wellicht is het interessant om dit toe te passen bij misdrijven. Gekeken zou kunnen worden naar bijvoorbeeld de invloed van sekse en relationele situatie op het willen en kunnen perspectief nemen van de dader. Dus dat men het geslacht van het slachtoffer en dader varieert en deze verschillende relaties geeft, zoals onbekenden, geliefden of familie leden.

Al met al is dit onderzoek een eerste poging naar het in kaart brengen van de gevolgen van, en de eventuele limieten aan, het perspectief nemen van daders van een ernstig delict. Hoewel veel van de verwachte effecten uitbleven, heeft het ook een aantal interessante nieuwe inzichten opgeleverd die een waardevolle bijdrage leveren aan het reeds bestaande onderzoek naar perspectiefname.

Referenties

- Alter, A. L., Kernochan, J., & Darley, J. M. (2007). Transgression wrongfulness outweighs its harmfulness as a determinant of sentence severity. *Law and human behavior, 31* (4), 319-335.
- Batson, C. D. (1991). *The altruism question: Toward a social-psychological answer*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Batson, C. D., & Ahmad, N. Y. (2009). Using empathy to improve intergroup attitudes and relations. *Social issues and policy review, 3*, 141-177.
- Batson, C. D., Batson, J. G., Slingsby, J. K., Harrell, K. L., Peekna, H. M., & Todd, R. M. (1991). Empathic joy and the empathy-altruism hypothesis. *Journal of personality and social psychology, 61*, 90-103.
- Batson, C. D., Early, S., & Salvarani, G. (1997). Perspective-taking: Imagining how another feels versus imagining how you would feel. *Personality and social psychology bulletin, 23*, 751-758.
- Batson, C. D., Fultz, J., & Schoenrade, P. A. (1987). Distress and empathy: Two qualitatively distinct vicarious emotions with different motivational consequences. *Journal of personality, 55*, 19-39.
- Batson, C. D., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., Bednar, L. L., Klein, T. R., & Highberger, L. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *Journal of personality and social psychology, 72*, 105-118.
- Batson, C. D., Sager, K., Garst, E., Kang, M., Rubchinsky, K., & Dawson, K. (1997). Is empathy-induced helping due to self-other merging? *Journal of personality and social psychology, 73*, 495-509.
- Blum-West, S. R. (1985). Seriousness of crime: A study of popular morality. *Deviant behavior, 6* (1), 83-98.
- Brunet, E., Sarfati, Y., Hardy-Bayle, M. C., & Decety, J. (2000). A PET investigation of the attribution of intentions with a nonverbal task. *NeuroImage, 11*, 157-166.

- Britton, J. C., Taylor, S., F., Berridge, K. C., Mikels, J. A., & Liberzon, I. (2006). Differential subjective and psychophysiological responses to socially and nonsocially generated emotional stimuli. *Emotion, 6*, 150-155.
- Calder, A. J., Keane, J., Manes, F., Antoun, N., & Young, A.W. (2000). Impaired recognition and experience of disgust following brain injury. *Nature neuroscience, 3*, 1077-1078.
- Calder, A. J., Lawrence, A. D., & Young, A. W. (2001) *Neuropsychology of fear and loathing. Nature reviews neuroscience, 2*, 352-363.
- Castelli, F., Happe, F., Frith, U., & Frith, C. (2000). Movement and mind: A functional imaging study of perception and interpretation of complex intentional movement patterns. *NeuroImage, 12*, 314-325.
- Davis, M. H. (1994). *Empathy: A social psychology approach*. Madison, WI: Brown and Benchmark.
- Davis, M. H., Conklin, L., Smith, A., & Luce, C. (1996). Effect of perspective-taking on the cognitive representation of persons: A merging of self and others. *Journal of personality and social psychology, 70*, 713-726.
- Davis, M. H., Mitchell, K. V., Hall, J. A, Lothert, J., Snapp, T., & Meyer, M. (1999). Empathy, expectations, and situational preferences: Personality influences on the decision to participate in volunteer helping behaviours. *Journal of personality, 67*, 469-503.
- Davis, M. H., Soderlund, T., Cole, J., Gadol, E., Kute, M., Myers, M., & Weihing, J. (2004). Cognitions associated with attempts to empathize: How do we imagine the perspective of another? *Personality and social psychology bulletin, 30*, 1625-1635.
- Decety, J. & Grezes, J. (2006). *Special issue of cognitive brain research: Social cognitive neuroscience, 1079*, 4-14.
- Decety, J. & Hodges, S. D. (2006). *The social neuroscience of empathy*. In: P. A. M. van Lange (Ed.), *Bridging social psychology: Benefits of trans disciplinary approaches* (pp. 103-109). Mahwah: Erlbaum.
- Decety, J. & Jackson, P. L. (2004). The functional architecture of human empathy. *Behavioural and cognitive neuroscience reviews, 3*, 71-100.

- Decety, J. & Jackson, P. L. (2006). A social-neuroscience perspective on empathy. *Current directions in psychological science*, 15 (2), 54-58.
- Decety, J. & Meyer, M. (2008). From emotion resonance to empathic understanding: A social developmental neuroscience account. *Development and psychopathology*, 20, 1053-1080.
- Decety, J. & Moriguchi, Y. (2007). The empathic brain and its dysfunction in psychiatric populations: implications for intervention across different clinical conditions. *Biopsychosocial medicine*, 1, 22-65.
- Epley, N. & Caruso, E. M. (2004). Egocentric ethics. *Social justice research*, 17, 171-187.
- Fitzgerald, D. A., Posse, S., (2004). Neural correlates of internally-generated disgust via autobiographical recall: a functional magnetic resonance imaging investigation. *Neuroscience letters*, 370 (2-3), 91-96.
- Fletcher, P. C., Happe, F., Frith, U., Baker, S. C., Dolan, R. J., Frackowiak, R. S. J., & Firth, C. D. (1995). Other minds in the brain: a functional imaging study of 'theory of mind' in story comprehension. *Cognition*, 57 (2), 109-128.
- Franzoi, S. L., Davis, M. H., & Young, R. D. (1985). The effects of private self-consciousness and perspective-taking on satisfaction in close relationships. *Journal of personality and social psychology*, 48, 1584-1594.
- Frijda, N. (2005). *De emoties. Een overzicht van onderzoek en theorie.* (p.41) Amsterdam: Bert Bakker.
- Frith, U. & Frith, C. D. (2003). Development and neurophysiology of mentalizing. *Philosophical transactions of the royal society B.*, 358, 459-473.
- Furnham, A. (2003). Belief in a just world: research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences*, 34. 795-817.
- Galinsky, A. D., Ku, G., & Wang, C. S. (2005). Perspective-taking and self-other overlap: Fostering social bonds and facilitating social coordination. *Group Processes and Intergroup Relations*, 8 (2), 109-124.
- Galinsky, A. D., Wang, C. S., & Ku, G. (2008). Perspective-takers behave more stereotypically. *Journal of personality and social psychology*, 95 (2), 404-419.

- Gray, P. (2002). *Psychology* (pp. 465 & 675). Worth Press.
- Haegerich, T. M. & Bottoms, B. L. (2000). Empathy and jurors' decisions in patricide trials involving child sexual assault allegations. *Law and human behavior*, 24 (4), 421-448.
- Haidt, J., McCauley, C., & Rozin, P. (1994). Individual differences in sensitivity to disgust: A scale sampling seven domains of disgust elicitors. *Personality and individual differences*, 16, 701-713.
- Hamm, A. O., Schupp, H. T., & Weike, A. I. (2003). *Motivational organization of emotions: Autonomic changes, cortical responses and reflex modulation*. In R.J. Davidson, K. R. Scherer, & H. H. Goldsmith, *Handbook of affective sciences*. (p.176 & p.193). Oxford: University press.
- Hein, G. & Singer, T. (2008). I feel how you feel but not always: the empathic brain and its modulation. *Cognitive neuroscience*, 18, 153-158.
- Hirschfield, P. & Piquero, A. (2010). Normalization and legitimation: Modeling stigmatizing attitudes toward ex-offenders. *Criminology*, 48(1), 27-55.
- Hodges, S. D. & Biswas-Diener, R. (2007). *Balancing the empathy expense account: Strategies for regulating empathic response*. In T. F. D. Farrow & P. W. R. Woodruff (Eds.), *Empathy in mental illness* (pp. 389-407). Cambridge, UK: University Press.
- Hodges, S. D. & Klein, K. J. K. (2001). Regulating the costs of empathy: The price of being human. *The journal of socio-economics*, 30, 437-452.
- Hodges, S. D. (2005). *Is how much you understand me in your head or mine?* In B. F. Malle & S. D. Hodges (Eds.), *Other minds: How humans bridge the divide between self and others* (pp. 298-309). New York: Guilford Press
- Hodges, S. D., Clark, B. A. M., & Myers, M. W. (2010). Better living through perspective taking. In R. Biswas-Diener. *Positive psychology as social change* (p.194).
- Kaiser, L. H. W. M. (2007). *Psychiatrie toegelicht*. (p.89) Apeldoorn: Garant Uitgevers.
- Kalat, J. W. (2004). *Biological Psychology*: 8th edition. Thomson Wadsworth (p.358, 361-362).
- Kelley W. M., Macrae, C. N., Wyland, C. L., Caglar, S., Inati, S., & Heatherton, T.F. (2002). Finding the self? An event-related fMRI study. *Journal of cognitive neuroscience*, 14, 785-794.

- Kelly, D. R. (2011). *Yuck!: The nature and moral significance of disgust*. USA: MIT Press.
- Klucken, T., Schweckendiek, J., Koppe, G., Merz, C. J., Kagerer, S., Walter, B., Sammer, G., Vaitl, D., & Stark, R. (2012). Neural correlates of disgust- and fear-conditioned responses. *Neuroscience*, *201*, 209-218.
- Krolak-Salmon, P., Henaff, M. A., Isnard, J., Tallon-Baudry, C., Guenot, M., Vighetto, A., Bertrand, O., & Mauguier, F. (2003). An attention modulated response to disgust in human ventral anterior insula. *Annals of neurology*, *53*, 446-453.
- Lamm, C., Batson, C. D., & Decety, J. (2007). The neural basis of human empathy - Effects of perspective-taking and cognitive appraisal: An event-related functional MRI study. *Journal of cognitive neuroscience*, *19*, 42-58.
- Lerner, M. J. & Montada, L. (1998). An Overview: Advances in Belief in a Just World Theory and Methods. In L.Montada & M. J. Lerner (Eds.). *Responses to Victimizations and Belief in a Just World*. Plenum Press: New York.
- Lerner, M. J., & Miller, D. T. (1978).) Just world research and the attribution process: Looking back and ahead. *Psychological Bulletin*, *85* (5), 1030–1051.
- Miller, A. G., Gordon, A. K., & Buddie, A. M. (1999). Accounting for evil: Is to explain to condone? *Personality and social psychology review*, *3* (3), 254-268.
- Murphy, F. C., Nimmo-Smith, I., & Lawrence, A. D. (2003). Functional neuroanatomy of emotions: A meta-analysis. *Cognitive, affective, & behavioral neuroscience*, *3*, 207–233.
- Phillips, M. L., Young, A.W., Senior, C., Brammer, M., Andrew, C., Calder, A. J., Bullmore, E. T., Perret, D. I., Rowland, D., Williams, S. C., Gray, J A., & David, A. S. (1997). A specific neural substrate for perceiving facial expressions of disgust. *Nature*, *389*, 495-498.
- psychology, *61*, 413-426.
- Preston S. D. & de Waal, F. B. M. (2002). Empathy: it's ultimate and proximate bases. *Behavioral and Brain Science*, *25*, 1–72.
- Regan, D. T. & Totten, J. (1975). Empathy and attribution: Turning observers into actors. *Journal of personality and social psychology*, *32* (S), 850-856.

- Richardson, D. R., Hammock, G. S., Smith, S. M., Gardner, W., & Signo, M. (2006). Empathy as a cognitive inhibitor of interpersonal aggression. *Aggressive behavior, 20* (4), 275-289.
- Rosenmerkel, S. (2001). Wrongfulness and harmfulness as components of seriousness of white collar offenses. *Journal of Contemporary Criminal Justice, 17* (4), 308-327.
- Rozin, P., Haidt, J., & McCauley, C. (2009). *Disgust*. In D. Sander & K.R. Scherer, The Oxford companion to emotion and the affective science (p. 122). New York: Oxford University Press.
- Salkovskis, P. M. & Campbell, P. (1994). Thought suppression induces intrusion in naturally occurring negative intrusive thoughts. *Behaviour research and therapy, 32* (1), 1-8.
- Sherman, G. D. & Haidt, J. (2011). Cuteness and disgust: The humanizing and dehumanizing effects of emotion. *Emotion review, 3* (3), 245-251.
- Sprengelmeyer, R., Rausch, M., Eysel, U. T., & Przuntek, H. (1998). Neural structures associated with recognition of facial expressions of basic emotions. *Proceedings of the royal society of London B: Biological sciences, 265*, 1927-1931.
- Sprengelmeyer, R., Young, A. W., Calder, A. J., Karnat, A., Lange, H., Homberg, V., Perret, D. I., & Rowland, D. (1996). Loss of disgust – Perception of faces and emotions in Huntington's disease. *Brain, 119*, 1647-1665.
- Stuss, D. T., Gallup, G. G., & Alexander, M. P. (2001). The frontal lobes are necessary for 'theory of mind'. *Brain, 124* (2), 279-286.
- Tybur, J. M., Lieberman, D., & Griskevicius, V. (2009). Microbes, mating, and morality: Individual differences in three functional domains of disgust. *Journal of personality and social psychology, 97*, 103-122.
- Van den Bos, K. & Maas, M. (2009). On the Psychology of the Belief in a Just World: Exploring Experiential and Rationalistic Paths to Victim Blaming. *Personality and Social Psychology Bulletin, 35* (12), 1567-1578.
- Vescio, T. K., Sechrist, G. B., & Paolucci, M. P. (2003). Perspective taking and prejudice reduction: The mediational role of empathy arousal and situational attributions. *European journal of social psychology, 33*, 455-472.

- Vogeley, K., Bussfeld, P., Newen, A., Herrmann, S., Happe, F., Falkai, P., Maier, W., Shah, N. J., Fink, G. R., & Zilles, K. (2001). Mind reading: Neural mechanisms of theory of mind and self-perspective. *Neuroimage*, *14*, 170-181.
- Vytal, K. & Hamann, S. (2010). Neuroimaging support for discrete neural correlates of basic emotions: A voxel-based meta-analysis. *Journal of cognitive neuroscience*, *12*, 2864-2885.
- Warr, M. (1989). What is the perceived seriousness of crimes? *Criminology*, *27* (4), 795-822.
- Wegner, D., Schneider, D., & Carter, S. (1987). Paradoxical effects of thought suppression. *Journal of Personality and Social Psychology*, *53*(1), 5-13.
- Wicker, B., Keysers, C., Plailly, J., Royet, J. P., Gallese, V., & Rizzolatti, G. (2003). Both of us disgusted in my insula: The common neural basis of seeing and feeling disgust. *Neuron*, *40*, 655-664.
- Wright, P., He, G., Shapira, N. A., Goodman, W. K., & Liu, Y. (2004). Disgust and the insula: fMRI responses to pictures of mutilation and contamination. *NeuroReport*, *15* (15), 2347-2351.
- Wolfgang, M. E., Figlio, R. M., Tracy, P. E., & Singer, S. I. (1985). The national survey of crime severity. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.

Bijlage A: Wervingsmail

Betreft: Deelname aan onderzoek, dringend participanten nodig!

Beste student,

Momenteel ben ik bezig met mijn afstudeeronderzoek ‘het beoordelen en straffen van ouders’, in het kader van de opleiding Conflict Risico en Veiligheid aan de Universiteit Twente.

Graag wil ik u uitnodigen deel te nemen aan dit onderzoek.

Deelname levert voor eerstejaars studenten *1 credit* op.

Deelname aan dit onderzoek is anoniem. Uw gegevens worden alleen voor onderzoeksdoeleinden gebruikt en strikt vertrouwelijk verwerkt. Het doel van het onderzoek is in kaart te brengen hoe mensen zelf ouders zouden straffen indien zij deze mogelijkheid krijgen en hoe zij tegen deze ouders aan kijken.

Tijdens dit onderzoek vult u op een computer enkele vragenlijsten in. Indien u hiermee instemt, gaat dit gepaard met het meten van de hartslag. Dit houdt in dat er een band om uw middel bevestigd dient te worden en een horloge om uw pols. Dit is pijnloos en u ondervindt er zo goed als geen ongemak van. De hartslag wordt gemeten omdat wij geïnteresseerd en benieuwd zijn naar de relatie tussen hartslag en het beoordelen van ouders.

Het onderzoek loopt tot 1 december. Bij interesse graag een mail sturen naar a.kenter@utwente.nl, met vermelding van uw naam en de datum/het tijdstip waarop u beschikbaar bent.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,

Annette Kenter

Bijlage B: Informed Consent Formulier

Universiteit Twente
Faculteit Sociale Wetenschappen, Psychologie
Drienerloolaan 5
7522 NB Enschede

Enschede, ... - ... - 2012

Beste deelnemer,

U bent gevraagd om deel te nemen aan een onderzoek naar het in kaart brengen hoe ‘gewone’ mensen daders zouden straffen en hoe zij tegen deze daders aan kijken.

Het betreft een masterthese onderzoek, uitgevoerd door A. Kenter onder begeleiding van dr. S. Zebel, in het kader van de opleiding Conflict Risico en Veiligheid aan de Universiteit Twente.

Tijdens dit onderzoek vult u op een computer enkele vragenlijsten in. Indien u hiermee instemt, gaat dit gepaard met het meten van de hartslag. Dit houdt in dat er een band om uw middel bevestigd dient te worden en een horloge om uw pols. Dit is pijnloos en u ondervindt er zo goed als geen ongemak van. De hartslag wordt gemeten omdat wij geïnteresseerd en benieuwd zijn naar de relatie tussen hartslag en het beoordelen van daders.

Gedurende het onderzoek heeft u het recht om op elk moment aan te geven te willen stoppen en uw toestemming alsnog in te trekken.

Uw gegevens zullen volstrekt vertrouwelijk en anoniem verwerkt worden. Deze gegevens worden ook enkel gebruikt voor dit onderzoek, zullen niet beschikbaar zijn voor anderen dan de onderzoeker en niet verstrekt worden aan derden. Deelname aan dit onderzoek is vrijwillig.

Enige tijd na deelname ontvangt u een email met uitgebreide uitleg over het doel van het onderzoek.

Als u na het onderzoek nog vragen heeft kunt u contact opnemen met A. Kenter, a.kenter@utwente.nl.

Ik heb bovenstaande informatie aangaande het onderzoek begrepen en stem in met deelname aan het onderzoek,

.....
Datum

.....
Handtekening participant

Bijlage C: Instructies Krantenartikel

Instructie tot perspectiefname

Hieronder volgt een beschrijving van een verkeersmisdrijf dat enkele maanden geleden, te weten op 23 april 2012, te lezen is geweest in het NRC Handelsblad.

Wanneer u deze beschrijving leest, is het de bedoeling dat u zich zelf verplaatst in de situatie van de dader. Probeer het perspectief van deze dader te nemen. Wat voelde de dader tijdens het plegen van het misdrijf? Wat dacht de dader tijdens het plegen van het misdrijf?

Na het lezen van het artikel zal u gevraagd worden twee gedachten en twee gevoelens van de dader te beschrijven, die deze dader ervaren heeft tijdens de daad.

Lees de beschrijving nu rustig en aandachtig door.

Instructie tot objectief blijven

Hieronder volgt een beschrijving van een verkeersmisdrijf dat enkele maanden geleden, te weten op 23 april 2012, te lezen is geweest in het NRC Handelsblad.

Wanneer u deze beschrijving leest, is het de bedoeling dat u een objectief perspectief in neemt over hetgeen dat beschreven wordt. Probeer om u niet mee te laten slepen in de situatie van de dader; blijf zo neutraal en afstandelijk als mogelijk.

Lees de beschrijving nu rustig en aandachtig door.

Bijlage D: Krantenartikelen

Krantenartikel met hoge ernst

Dader van verkeersmisdrijf voor de rechter

Door: redactie
23-04-12 - 13:58

NIJVERDAL - Een 25-jarige inwoner uit Nijverdal moet wegens een verkeersmisdrijf voor de rechter verschijnen.

De persoon in kwestie reed op de avond van 20 april jongstleden met een veel te hoge snelheid door een woonwijk en hield zich niet aan de verkeersregels. Daarbij is de 15-jarige Robin S. aangereden. De dader is vervolgens door gereden zonder de identiteit kenbaar te maken.

Het slachtoffer is ernstig gewond overgebracht naar het ziekenhuis. Daar is na onderzoek gebleken, dat er sprake is van blijvend zwaar lichamelijk letsel.

Door middel van de inzet van burgernet en verklaringen van omstanders heeft de politie de identiteit van de dader kunnen achterhalen. Niet veel later konden agenten deze in de eigen woning aanhouden, waarbij bleek, dat deze onder invloed was van alcohol en drugs.
(MV)

De Persgroep Digital. Alle rechten voorbehouden.

Krantenartikelen met lage ernst

Dader van verkeersmisdrijf voor de rechter

Door: redactie
23-04-12 - 13:58

NIJVERDAL - Een 25-jarige inwoner uit Nijverdal moet wegens een verkeersmisdrijf voor de rechter verschijnen.

De persoon in kwestie reed op de avond van 20 april jongstleden harder dan de toegestane snelheid door een woonwijk en heeft daarbij de 15-jarige Robin S. aangereden. De dader is meteen uitgestapt, heeft het slachtoffer overeind geholpen en is vervolgens weer in de auto gestapt en weggereden, zonder de identiteit kenbaar te maken.

Het slachtoffer heeft enkele lichte verwondingen opgelopen maar kwam verder met de schrik vrij.

Door middel van de inzet van burgernet en verklaringen van omstanders heeft de politie de identiteit van de dader weten te achterhalen. Niet veel later konden agenten deze in de eigen woning aanhouden.

Volgens de politie is er die bewuste avond geen alcohol of drugs in het spel geweest. (MV)

De Persgroep Digital. Alle rechten voorbehouden.

Vragenlijst Strafmaat

De volgende vragen hebben betrekking op de straf die u zou willen opleggen aan de dader van het misdrijf in de beschrijving.

***11.**

Een onvoorwaardelijke straf wordt altijd ten uitvoer gelegd, dit wil zeggen dat de dader meteen opgesloten wordt.

Als u een onvoorwaardelijke gevangenis straf zou opleggen aan deze dader, hoeveel jaren/maanden/dagen zou deze dan zijn?

Jaren	<input type="text"/>
Maanden	<input type="text"/>
Dagen	<input type="text"/>

***12.**

Een voorwaardelijke gevangenis straf houdt in dat de straf wel wordt uitgesproken, maar dat deze niet ten uitvoer wordt gebracht. Wanneer de dader opnieuw de fout in gaat, of bepaalde voorwaarden die de rechter gesteld heeft negeert, wordt de dader alsnog opgesloten.

Als u een voorwaardelijke gevangenis straf zou opleggen aan deze dader, hoeveel jaren/maanden/dagen zou deze dan zijn?

Jaren	<input type="text"/>
Maanden	<input type="text"/>
Dagen	<input type="text"/>

***13.**

Als u een werkstraf zou opleggen, hoeveel uren zou deze dan zijn?

***14.**

Als u een geldboete zou opleggen, hoeveel euro zou deze dan zijn?

***15.**

Als u een schadevergoeding zou opleggen, hoeveel euro zou deze dan zijn?

16.

Indien u geen van bovenstaande alternatieven gepast vindt voor deze dader, kunt u hieronder aangeven wat volgens u een gepast alternatief zou zijn.

Vragenlijst Mening Dader

Er volgen nu een aantal woordparen waarmee u uw mening over de dader kunt beschrijven.

Bijvoorbeeld kil (0); warm (6).

Indien u vindt dat de dader kil is, kiest u 0. Indien u vindt dat de dader warm is, kiest u 6.

Wat is uw mening over de dader?

***21. Kil (0) ; Warm (6)**

0 1 2 3 4 5 6

***22. Negatief (0) ; Positief (6)**

0 1 2 3 4 5 6

***23. Sociaal (0) ; Asociaal (6)**

0 1 2 3 4 5 6

***24. Vriendelijk (0) ; Vijandig (6)**

0 1 2 3 4 5 6

***25. Kwaadaardig (0) ; Goedaardig (6)**

0 1 2 3 4 5 6

***26. Respectvol (0) ; Minachtend (6)**

0 1 2 3 4 5 6

***27. Egoïstisch (0) ; Altruïstisch (6)**

0 1 2 3 4 5 6

Vragenlijst Verantwoordelijkheid Dader

De volgende vragen over de verantwoordelijkheid van de dader.

*30. In hoeverre bent u het met onderstaande uitspraken eens?

	0	1	2	3	4	5	6
	Helemaal niet						Heel erg
Ik vind de dader verantwoordelijk voor de gevolgen van het misdrijf.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind de dader verantwoordelijk voor zijn daad.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind de dader toerekeningsvatbaar voor zijn daad.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat de gevolgen van het misdrijf de dader volledig vallen te verwijten.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vragenlijst Eerdere Ervaring Criminaliteit

Graag zouden wij u nu vragen naar uw ervaring met misdrijven.

*31. Heeft u zelf ooit een misdrijf gepleegd?

- Ja
 Nee

*32. Kent u iemand die zelf ooit een misdrijf heeft gepleegd?

- Ja
 Nee

*33. Bent u zelf ooit slachtoffer geworden van een misdrijf?

- Ja
 Nee

*34. Kent u iemand die ooit slachtoffer is geworden van een misdrijf?

- Ja
 Nee

Bijlage F: Demografische VariabelenTabel F1: *Verdeling Demografische Variabelen Over Conditie.*

Conditie	N	Geslacht		Leeftijd		Nationaliteit		
		Man	Vrouw	Range	Gem.	NE	DU	Anders
Perspectiefname / hoge ernst	22	6	16	18-60	24	12	10	
Perspectiefname / lage ernst	22	7	15	18-48	23	15	7	
Objectief / hoge ernst	22	6	16	18-56	23	16	6	
Objectief / lage ernst	22	8	14	18-65	26	15	5	1

Variabele	df	F	p
Wat is uw geslacht?	3, 84	.188	.90
Wat is uw leeftijd?	3, 84	.373	.77
Wat is uw hoogst afgeronde opleidingsniveau / Welke opleiding volgt u nu?	3, 84	.923	.43
Wat is uw politieke voorkeur?	3, 84	.432	.73
Bent u gelovig?	3, 84	.683	.57
Wat is uw nationaliteit?	3, 84	1.201	.31

Tabel F2: *Serieuze Deelname Onderzoek.*

In hoeverre heeft u serieus deelgenomen aan dit onderzoek?	Frequency	Percent	Cumulative Percent
3	1	1,1	1,1
4	1	1,1	2,3
5	33	37,5	39,8
6 Heel erg	53	60,2	100,0
Total	88	100,0	

Bijlage G: Betrouwbaarheidsanalyses SchalenTabel G1: *Perspectiefname Algemeen Schaal.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α
Perspectiefname algemeen	6	0.72

Tabel G2: *Attitudes Criminaliteit Schaal.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α	Correlatie
Restoratief	3	0.76	
Retributief	3	0.65	
Vertrouwen instanties	2		.480

Tabel G3: *Just World Schaal.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α
Just world	5	0.73

Tabel G4: *Perspectiefname Dader.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α
Perspectief name	7	0.94
Objectief blijven	4	0.94
Weerstand perspectiefname	4	0.82

Tabel G5: *Onderliggende Factoren Schaal.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α	Correlatie
Weerstand	6	.90	
Vermijding kwetsbaarheid	3	.89	
Voorkomen	2		.78

Tabel G6: *Beoordeling Dader Schaal.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α
Beoordeling dader	6	.89

Tabel G7: *Gevoelens Dader Schaal.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α
Distress	4	.77
Boosheid	5	.81
Afkeer	5	.91
Empathie	4	.84

Tabel G8: *Ernst Schaal.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α
Omvang schade	4	.95
Morele verwerpelijkheid	4	.77

Tabel G9: *Verantwoordelijkheid Dader Schaal.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α
Verantwoordelijkheid dader	4	.77

Tabel G10: *Sociale Wenselijkheid Schaal.*

Schaal	Aantal items	Cronbach's α
Sociale wenselijkheid	8	.66

Bijlage H: Correlatie Overzicht Van Alle VariabelenTabel H1. *Correlatie Overzicht (N = 88)*

Variabelen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ernst												
1. Omvang schade												
2. Morele verwerpelijkheid	,61***											
3. Verkeerdheid dader	,43***	,42***										
Perspectiefname												
4. Perspectiefname dader	-,12	-,13	-,13									
5. Verplaatsen situatie dader mogelijk	-,30**	-,12	-,12	,31**								
6. Objectief blijven	,50***	-,13	-,08	,22*	,25**							
7. Objectief blijven mogelijk	-,15	-,01	-,02	-,09	,44***	,50***						
8. Moeite objectief blijven	,34***	,24*	,30**	,08	-,15	-,58***	-,43***					
9. Weerstand perspectiefname	,48***	,42***	,24*	-,28**	-,26**	-,42***	-,16	,61***				
10. Niet willen verplaatsen dader	,24*	,22*	,11	-,45***	-,23*	-,25**	-,10	,20*	,56***			
Onderliggende factoren												
11. Weerstand	,48***	,40***	,21*	-,32***	-,22*	-,48***	-,20*	,53***	,79***	,43***		
12. Vermijding kwetsbaarheid	-,07	,01	-,11	,01	,16	-,24*	,03	,34***	,33***	,16	,37***	
13. Voorkomen goedpraten	,20*	,22*	,10	-,33***	-,08	-,29**	-,10	,17	,44***	,31**	,62***	,33***
14. Angst sympathie	,15	,24*	,02	-,11	,01	-,37***	-,08	,40***	,46***	,28**	,58***	,64***
Beoordeling dader												
15. Beoordeling dader	-,56***	-,56***	-,26**	,19*	,07	,11	,11	-,25**	-,51***	-,25*	-,48***	,00
Emoties												
16. Distress	,38***	,30**	,24*	-,03	-,16	-,34***	-,27**	,45***	,54***	,30**	,47***	,27**
17. Boosheid	,39***	,40***	,34***	-,27**	-,13	-,35***	-,25**	,36***	,49***	,42***	,59***	,03
18. Afkeer	,49***	,53***	,35***	-,20*	-,17	-,31**	-,23*	,44***	,59***	,41***	,62***	,08
19. Empathie	-,24*	-,33***	-,18*	,35***	,08	,02	-,03	,11	-,14	-,16	-,23*	,30**
Opgelegde straf												
20. Onvw. straf	,56***	,36***	,21*	-,07	-,05	-,33***	,03	,32***	,50***	,32***	,45***	,16
21. Vw. straf	,46***	,35***	,28**	-,03	,04	-,32***	,05	,30**	,38***	,30**	,31***	,04
22. Werkstraf	,31**	,17	,19*	-,20*	,03	-,43***	,11	,21*	,33***	,20*	,30**	,03
23. Geldboete	,26**	,15	,17	-,24*	-,15	-,48***	,02	,20*	,20*	,079	,12	,05
24. Schadevergoeding	,17	,11	,09	-,14	-,02	-,32***	,09	,16	,22*	,18	,14	,01
<i>M</i>	5.06	5.26	6.24	4.35	4.35	4.93	4.81	3.83	3.51	3.32	3.13	1.96
<i>SD</i>	1.64	1.21	0.97	1.58	1.66	1.42	1.49	1.74	1.45	1.73	1.38	1.25

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Tabel H1. *Vervolg.*

Variabelen	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Ernst												
1. Omvang schade												
2. Morele verwerpelijkheid												
3. Verkeerdheid dader												
Perspectiefname												
4. Perspectiefname dader												
5. Verplaatsen situatie dader mogelijk												
6. Objectief blijven												
7. Objectief blijven mogelijk												
8. Moeite objectief blijven												
9. Weerstand perspectiefname												
10. Niet willen verplaatsen dader												
Onderliggende factoren												
11. Weerstand												
12. Vermijding kwetsbaarheid												
13. Voorkomen goedpraten												
14. Angst sympathie	,52***											
Beoordeling dader												
15. Beoordeling dader	-,26**	-,27**										
Emoties												
16. Distress	,42***	,35***	-,43***									
17. Boosheid	,55***	,27***	-,49***	,65***								
18. Afkeer	,50***	,33***	-,59***	,72***	,87***							
19. Empathie	-,10	,04	,44***	,22*	-,11	-,11						
Opgelegde straf												
20. Onvw. straf	,18*	,26**	-,35***	,35***	,25*	,40***	-,19*					
21. Vw. straf	,17	,17	-,20*	,28**	,19*	,36***	-,14	,75***				
22. Werkstraf	,17	,031	-,12	,15	,22*	,24*	-,20*	,53***	,33***			
23. Geldboete	,09	,02	,05	,17	,10	,15	-,03	,48***	,38***	,67***		
24. Schadevergoeding	,11	-,02	-,01	,08	,10	,13	-,13	,40***	,29**	,85***	,73***	
<i>M</i>	3.16	2.28	3.17	2.95	4.09	3.89	2.70	673.13	1252.77	758.73	37254.38	23396.847
<i>SD</i>	1.63	1.37	1.03	1.25	1.46	1.53	1.22	995.79	2020.77	2243.40	153359.38	160298.894

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Bijlage I: Resultaten An(c)ova's

Tabel I1. *Hoofdeffecten en Interactie-effecten voor Manipulatiecheck Krantenartikel.*

Variabele	KRANTENARTIKEL	Df	F	p
In hoeverre vindt u het in dit onderzoek gegeven krantenartikel geloofwaardig?	Perspectiefname	(1,82)	3.69	0.06
	Ernst	(1,82)	16.94	0.000
	Perspectiefname*Ernst	(1,82)	0.43	0.51

Tabel I2. *Hoofdeffecten en Interactie-effecten voor Manipulatiecheck Ernst.*

Variabele	ERNST	Df	F	p
Omvang schade	Perspectiefname	(1,81)	6.30	0.01
	Ernst	(1,81)	204.37	0.000
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	3.54	0.06
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.38	0.54
Morele verwerpelijkheid	Perspectiefname	(1,81)	0.07	0.80
	Ernst	(1,81)	19.56	0,000
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	0.31	0.58
	Geloofwaardigheid	(1,81)	1.90	0.17
Ik vind wat de dader gedaan heeft verkeerd.	Perspectiefname	(1,81)	0.001	0.98
	Ernst	(1,81)	6.72	0.01
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	0.59	0.45
	Geloofwaardigheid	(1,81)	1.40	0.24

Tabel I3. *Hoofdeffecten en Interactie-effecten voor Perspectiefname.*

Variabele	PERSPECTIEFNAME	<i>Df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Perspectiefname dader	Perspectiefname	(1,81)	51.26	0.000
	Ernst	(1,81)	5.12	0.03
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	1.46	0.23
	Geloofwaardigheid	(1,81)	2.15	0.15
In hoeverre was het voor u mogelijk om uzelf in de dader te verplaatsen?	Perspectiefname	(1,81)	3.18	0.08
	Ernst	(1,81)	12.13	0.001
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	0.40	0.53
	Geloofwaardigheid	(1,81)	1.60	0.21
Objectief blijven	Perspectiefname	(1,81)	5.47	0.02
	Ernst	(1,81)	9.42	0.003
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	2.04	0.16
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.67	0.42
In hoeverre was het voor u mogelijk objectief te blijven?	Perspectiefname	(1,81)	0.45	0.51
	Ernst	(1,81)	1.60	0.21
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	1.03	0.31
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.12	0.73
In hoeverre heeft u moeite gehad objectief te blijven?	Perspectiefname	(1,81)	12.19	0.001
	Ernst	(1,81)	7.36	0.008
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	8.78	0.004
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.36	0.55
Weerstand/drempel perspectiefname	Perspectiefname	(1,81)	0.05	0.83
	Ernst	(1,81)	25.44	0.000
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	5.05	0.03
	Geloofwaardigheid	(1,81)	1.04	0.31
In hoeverre wilde u zich niet verplaatsen in de dader?	Perspectiefname	(1,81)	5.15	0.03
	Ernst	(1,81)	13.82	0.000
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	0.09	0.76
	Geloofwaardigheid	(1,81)	5.75	0.02

Tabel I4. *Hoofdeffecten en Interactie-effecten voor Mogelijk Onderliggende Verklarende Factoren.*

Variabele	ONDERLIGGENDE FACTOREN	<i>Df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Weerstand	Perspectiefname	(1,81)	0.03	0.86
	Ernst	(1,81)	16.82	0.000
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	1.74	0.19
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.15	0.70
Vermijding kwetsbaarheid	Perspectiefname	(1,81)	0.35	0.55
	Ernst	(1,81)	0.38	0.54
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	1.57	0.21
	Geloofwaardigheid	(1,81)	1.33	0.25
Voorkomen positieve gedachten/goedpraten	Perspectiefname	(1,81)	0.41	0.52
	Ernst	(1,81)	0.28	0.60
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	0.08	0.77
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.01	0.92
Ik was bang dat, wanneer ik mij in de dader in zou leven, ik sympathie voor de dader zou krijgen	Perspectiefname	(1,81)	0.23	0.63
	Ernst	(1,81)	0.69	0.41
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	2.02	0.16
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.10	0.75

Tabel I5. *Evaluatie dader.*

Variabele	BEOORDELING DADER	<i>Df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Beoordeling dader	Perspectiefname	(1,81)	0.43	0.51
	Ernst	(1,81)	22.69	0.000
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	0.92	0.34
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.13	0.72
GEVOELENS DADER				
Distress	Perspectiefname	(1,81)	2.86	0.095
	Ernst	(1,81)	10.46	0.002
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	3.25	0.08
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.20	0.66
Boosheid	Perspectiefname	(1,81)	0.07	0.79
	Ernst	(1,81)	6.19	0.002
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	3.78	0.06
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.01	0.92
Afkeer	Perspectiefname	(1,81)	2.09	0.15
	Ernst	(1,81)	15.99	0.000
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	1.40	0.24
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.19	0.67
Empathie	Perspectiefname	(1,81)	0.98	0.33
	Ernst	(1,81)	3.02	0.09
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	1.49	0.23
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.01	0.94

Tabel I6. *Strafmaten.*

Variabele	OPGELEGDE STRAF	<i>Df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Onvoorwaardelijke straf	Perspectiefname	(1,81)	11.58	0.001
	Ernst	(1,81)	54.61	0,000
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	2.17	0.14
	Geloofwaardigheid	(1,81)	6.48	0.01
Voorwaardelijke straf	Perspectiefname	(1,81)	7.73	0.007
	Ernst	(1,81)	21.43	0.000
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	1.84	0.18
	Geloofwaardigheid	(1,81)	0.02	0.88
Werkstraf	Perspectiefname	(1,81)	1.67	0.20
	Ernst	(1,81)	13.03	0.001
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	0.12	0.73
	Geloofwaardigheid	(1,81)	3.59	0.06
Geldboete	Perspectiefname	(1,81)	0.77	0.38
	Ernst	(1,81)	8.04	0.006
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	0.00	1.00
	Geloofwaardigheid	(1,81)	1.64	0.20
Schadevergoeding	Perspectiefname	(1,81)	2.57	0.11
	Ernst	(1,81)	5.35	0.02
	Perspectiefname*Ernst	(1,81)	0.68	0.41
	Geloofwaardigheid	(1,81)	4.72	0.03